

**«Көркемөнерден білім беру:
өнер - теориясы - әдістемесі» сериясы**

**Серия «Художественное образование:
искусство - теория - методика»
№ 1 (18)**

Алматы, 2009

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая**

**ХАБАРШЫ
ВЕСТНИК**

**«Көркемөнерден білім беру: өнер - теориясы - әдістемесі» сериясы
Серия «Художественное образование: искусство - теория - методика»**

№ 1 (18)

Алматы, 2009

Хабаршы. «Көркемөнерден білім беру: өнер - теориясы - әдістемесі» сериясы. – Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ. - 2009. – №1 (18).- 72 бет.

Вестник. Серия «Художественное образование: искусство - теория - методика». - Алматы: КазНПУ им.Абая. - 2009. - №1 (18). - 72 с.

Бас редактор

ҚР СО мүшесі, пед.ғыл.к., профессор **Б.Е.ОСПАНОВ**

Редакция алқасы:

пед.ғыл.к., доцент **С.Н.Данилушкина** (*жауапты хатшы*),
филос.ғыл.д., профессор **Б.Р.Қазыханова**,
пед.ғыл.д., профессор **Б.А.Альмухамбетов**,
пед.ғыл.к., доцент **Н.Г.Назарова**,
арх.к., доцент **Т.С.Қараменді**

Главный редактор

член Союза художников РК, к.п.н., профессор **Б.Е.ОСПАНОВ**

Редакционная коллегия:

к.п.н., доцент **С.Н.Данилушкина** (*ответ.секретарь*),
д.филос.н., профессор **Б.Р.Қазыханова**,
д.п.н., профессор **Б.А.Альмухамбетов**,
к.п.н., доцент **Н.Г.Назарова**,
к.арх., доцент **Т.С.Қараменді**

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ ПО МАГИСТЕРСКОЙ ПРОГРАММЕ «ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ», НАПРАВЛЕНИЕ «ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО»

Л.А. Ивахнова –

профессор Омского государственного педагогического университета

Художественное образование и эстетическое воспитание учащихся входят в систему ключевых понятий модернизации содержания общего среднего образования. Новое качество образовательных результатов связано с формированием ключевых компетентностей в различных сферах деятельности и обусловлено обновлением содержания обучения. Становление художественно-эстетической компетентности, включающей основы изобразительной грамоты и развитие художественно-творческих способностей учащихся, обусловлено наличием квалифицированных кадров, подготовленных к проектированию содержания и реализации задач художественного образования.

В связи с этим, дальнейшего совершенствования требует научно-теоретическая и практическая подготовка будущих художников-педагогов, осуществляемая в условиях магистратуры на специальных дисциплинах.

Цель программы - повышение уровня художественно-творческой, научно-исследовательской, профессионально-методической, педагогической подготовки специалистов в области художественного образования средствами изобразительного искусства. Концептуальная основа программы ориентирована на формирование специалистов по изобразительному искусству к усвоению, трансляции и дальнейшему развитию мировой и национальной художественной культуры, на подготовку специалистов художественного образования, обладающих высокой степенью информированности о современных отечественных и зарубежных системах художественного образования и технологии художественного творчества, специалистов, готовых к научно-исследовательской и художественно-творческой деятельности.

Художественная деятельность рассматривается в учебном процессе магистратуры, как профессиональная, то есть она связана научным поиском, с преобразованием педагогической действительности, выполнением художественных работ, проектированием содержания дисциплин изобразительного цикла, как лежащая в основе педагогического труда:

- организация общения средствами искусства;
- развитие творчества учащихся, направленного на усвоение и дальнейшее развитие художественной культуры;
- профильное обучение учащихся изобразительному искусству.

В условиях магистратуры организуется усвоение всех направлений деятельности специалиста по художественному образованию:

- теория и методика научного исследования по направлению «Художественное образование»;

- технология обучения изобразительному искусству;
- опыт методической и педагогической работы художника-педагога;
- опыт художественного творчества;
- проектирование содержания дисциплин по художественному образованию.

Задачи программы:

- обеспечить подготовку высококвалифицированных специалистов художественного образования, необходимых для научно-педагогических и художественно-творческих объединений, высших и средних учебных учреждений;

- изучить проблемы истории художественного образования, освоить новейшие технологии и методики преподавания живописи, графики, декоративно-прикладного искусства, компьютерной графики;

- обеспечить углубленное освоение образовательно-профессиональной программы, овладение основами научно-исследовательской, экспериментально-педагогической, художественно-творческой работы;

- создать условия для реализации студентами в процессе обучения индивидуальных научно-исследовательских программ, для совершенствования научных знаний и выработку навыков в организации и проведении научных, художественно-педагогических и искусствоведческих исследований;

- повысить уровень художественно-педагогического образования и создать условия для получения профессиональных знаний в объеме, соответствующем современной художественной культуре и обеспечивающем конкурентоспособность подготовки специалистов.

Программа соответствует Государственному стандарту по направлению 540700 - Художественное образование.

Научно-исследовательская часть программы подготовки магистра направлена на формирование у студентов, следующих умений:

- формулировка задач и формирование плана исследования по теме магистерской диссертации;

- выполнять библиографическую работу с использованием современных компьютерных технологий;

- отбирать необходимые методы исследования, знать современные методики исследования и модифицировать их для целей конкретного исследования;

- обрабатывать полученные результаты, анализировать и интерпретировать их с учетом данных, имеющихся в научной и научно-методической литературе.

Содержанием деятельности студентов во время научно-исследовательской практики может быть анализ библиографических источников по изучаемой проблеме, подготовка статей, докладов и выступлений на научных конференциях (семинарах, заседаниях проблемных групп и лабораторий и т.д.), а также экспериментальная работа, связанная с получением новых результатов.

Художественно-творческая часть программы подготовки магистра должна обеспечить:

- развитие художественно-творческого потенциала студента;
- совершенствование способов работы художественными материалами, средствами и приемами художественной деятельности;
- углубление опыта художественного творчества;
- возможность педагогического использования художественно-творческих форм деятельности.

Аттестация по научно-исследовательской практике предполагает отчет магистранта на заседании кафедры, включающий доклад (научно-методической) конференции, публикация статьи в сборнике научных трудов, участие в коллективной или персональной выставке творческих работ.

Научно-исследовательская практика проводится на базе профильных школ, средних и высших учебных заведений, которые могут рассматриваться как экспериментальные площадки для проведения исследований в области художественного образования. В ходе практики студентам предоставляется возможность проведения экспериментальных исследований по заранее разработанной ими программе, связанной с темой магистерской диссертации. По итогам практики студентом предоставляется аналитический отчет, включающий описание методики и полученных результатов экспериментального исследования.

На художественно-творческой практике студентам предоставляется возможность художественной деятельности в профильном виде искусства, расширяющей его художественный опыт и углубляющей его профессиональную компетенцию. По итогам практики магистранты сдают отчет с описанием проделанной работы, персональная или коллективная выставка творческих работ.

Содержанием педагогической практики является проектирование образовательных и учебных программ для определенного типа учебного заведения (среднего и высшего), а также непосредственная педагогическая (преподавательская) деятельность в нем. Научно-педагогическая практика призвана обнаружить овладение студентами современными технологиями и методиками обучения. По итогам практики студенты предоставляют отчет с анализом всех сфер его деятельности в период практики.

Аттестация по научно-педагогической практике предполагает отчет студента на заседании кафедры, включающем качественную оценку деятельности студента, которая дается в аттестационном листе, подписанном руководителем учебного заведения (или его подразделения), на базе которого была организована практика.

Базой для реализации программы является институт искусств, кафедра изобразительного искусства и методики его преподавания, живописи, рисунка, декоративно-прикладного искусства, кафедра иностранного языка, философии, педагогики, социальной педагогики.

Содержание дисциплин, их основные дидактические единицы предполагают информацию, которая составляет ориентировочную основу

будущей профессиональной деятельности. На 5 курсе обучения осуществляется углубленная подготовка по современным проблемам художественно-педагогического образования, методологии психолого-педагогических исследований, а также закладывается основа профессионального становления магистра художественного образования. С этой целью на 5 курсе осуществляется специальная подготовка посредством таких дисциплин, как «Научные основы методики обучения изобразительному искусству», «Материалы и технологии графики», «Материалы и технологии живописи», «Современные проблемы ДЛИ».

На 6 курсе осуществляется углубленная профессиональная подготовка магистра за счет овладения знаниями и умениями в области освоения техник эстампа, компьютерных технологий в прикладной графике, специальной живописи.

Структура учебного плана и номенклатура дисциплин находится в полном соответствии с Государственным образовательным стандартом Российской Федерации. Учебный план состоит из блоков подготовки: дисциплины направления, цикла специальных дисциплин, в том числе дисциплин, устанавливаемых вузом и курсов по выбору студентов.

Отбор содержания образования и обучения осуществляется на основе цели обучения с учетом требований к направлению, общедидактических требований, а также сочетания фундаментальной подготовки с ее практической направленностью.

Вариативность обучения и учет индивидуальных познавательных интересов, склонностей обеспечивается дисциплинами и курсами по выбору по каждому блоку дисциплин и дисциплинами специализации. Тематика курсов по выбору обеспечивает реализацию целей и задач подготовки магистров и учитывает возможности профессорско-преподавательского состава в плане научно-методической разработанности художественно-педагогических проблем, научных интересов, актуальных проблем художественного образования.

Недельная нагрузка в трудоемкости 54 часа, из них аудиторных не более 14 часов по всем семестрам. Общая продолжительность теоретической подготовки в формах лекций, семинаров, практических, лабораторно-практических занятий, научно-исследовательской работы составляет 104 недели. Организация практик представлена 11 неделями практик, которые включают в себя:

1. Научно-исследовательская практика и или художественно-творческая практика - 10,11 семестр, 5 недель.

2. Педагогическая практика 11,12 семестр, 6 недель.

Каждый семестр заканчивается экзаменационной сессией продолжительностью 1 неделя. За период обучения в магистратуре студенты сдают 8 экзаменов и 18 зачетов, выполняют 1 курсовую работу по Научным основам методики обучения изобразительному искусству. Общая продолжительность экзаменационных сессий 4 недели.

В каждом учебном году спланированы зимние каникулы

продолжительностью 2 недели и летние — 13 недель. Общее каникулярное время составляет 17 недель.

Обучение завершается итоговой аттестацией:

1. Государственный экзамен по Теории и методике обучения изобразительному искусству.

2. Защита выпускной квалификационной работы, включающей магистерскую диссертацию и магистерский творческий проект.

Магистерский творческий проект представляется на защиту в виде законченного художественного произведения в соответствии выбранной специализации.

Түйін

Мақалада «Көркемөнер білімі» магистрлік бағдарламаның «Бейнелеу өнері» бағыты бойынша мамандар дайындау проблемалары ашылып көрсетілген. Автор магистратура жағдайында арнайы пәндерде болашақ, суретші-педагогтарды дайындаудың ғылыми-теориялық, және практикалық, дайындауды әрі қарай жетілдіру мәселелерін алып көрген.

Summary

In the article are revealed the problems of training specialists in the magisterial program "artistic formation" in the direction "depictive sldll". The author examines questions of further improvement of the scientific-theoretical and practical training of future artist- teachers under the conditions of magistracy on special disciplines.

СПЕЦИФИКА РАБОТЫ ХУДОЖНИКА – ГРАФИКА НАД СОЗДАНИЕМ ОБРАЗА КНИГИ ДЛЯ ДЕТЕЙ

Л.Б. Щерблюк –

доцент кафедры графики и дизайна КазНПУ им.Абая

Для студентов художественно-графических факультетов, которые впервые начинают работать над оформлением и иллюстрированием книг для детей, необходима, дать главную установку – книга особый организм, требующий знаний ее структуры и системы работы над ее оформлением и иллюстрированием.

Детская книга – это особая сфера деятельности художника-графика. Ребенок дошкольного возраста только знакомится с предметным миром. Книги являются проводниками в мир взаимоотношений между людьми, между человеком и природой, между человеком и животными. Происходит формирование личности, характера. Книга учит и воспитывает. Именно первые книжки формируют художественный вкус ребенка и его восприятие мира. Естественно, что отношение художника к оформлению и

иллюстрированию детской книги должно быть таким же ответственным как к оформлению книги для взрослого читателя.

Каждый художник имеет свою манеру исполнения, свой стиль. Чем индивидуальней художник, тем разнообразней мир книги.

Но есть общие закономерности и требования к оформлению книги, так как она является продуктом полиграфии и художник должен их знать и учитывать в своей работе.

Главным критерием качества книги давно уже является целостность всех ее составляющих, но множество связанных с ней понятий до сих пор трактуется по-разному, как теоретиками, так и практиками. По-разному определяют они даже значение отдельных элементов книги с точки зрения образной выразительности, различно относятся к созданию книжного пространства. Некоторые мыслят только полосой набора в обрамлении полей, другие - книжным разворотом и лишь немногие воспринимают всю совокупность книжных страниц как единое пространственное целое, обладающее особыми структурными закономерностями.

Зачастую художник видит себя в роли «изобразительного комментатора» текста, сохраняя за собой право исчерпывающей информации о развитии сюжета. Другие стараются расширить границы вмешательства в текст и дополнить его тем, о чем писатель недосказал, но подразумевал в повествовании. И лишь немногие сознательно ставят и решают задачи подлинного синтеза слова и изображения.

В этой связи необходимо уяснить особенности синтетической природы книги. В создании книги всегда участвуют три вида искусства: во-первых, это искусство слова. Писатель создает словесную ткань произведения, применяя свои индивидуальные литературные приемы. Он, сочетая словарный материал, образуя стихотворения или прозу, создает все разнообразие литературных жанров - от лирического стихотворения и поэмы, повести, новеллы, драмы, до романов – эпопей.

Второй, кто участвует в синтезе, - это художник. Он имеет дело уже с созданным образным материалом. Он создает изобразительные образы, преломляя литературный материал через призму своего мировоззрения и творческого потенциала. Здесь все важно, знание структуры книги, опыт работы в области иллюстрирования и оформления книги, мастерство.

Третий участник синтеза - искусство делания книги, полиграфия.

Для воспроизведения иллюстраций, переплетов, есть разнообразные репродукционные техники. Шрифт и иллюстрация объединяются в процессе верстки, а печать переносит их в определенных тональных отношениях. Затем следует изготовление блока книги и его одежды- переплета и обложки.

Таким образом, все, начиная с выбора орнаментальных особенностей и размера шрифта (определения гарнитуры и кегля), пропорциональных отношений полосы набора к белому полю, отношения ширины к высоте книжной страницы и кончая качеством печати, материалом и характером переплетных работ – это все имеет большое значение в создании

художественного образа книги. Немаловажную роль в синтезе трех составляющих играет художественный редактор. Именно он собирает воедино все части целого.

Чтобы раскрыть сущность книги как предмета синтеза в первую очередь двух первых составляющих (слова и изображения) необходимо понять особенность их взаимоотношений. Рассмотрим аспект закономерности жанрового и стилового соотношения между литературным произведением и иллюстративным комплексом. В работе художника-иллюстратора и оформителя книги главным является понимание стиля и жанра литературного произведения и исторической эпохи, в которой живут герои литературного произведения. Художник должен иметь полное представление о тех формах, пространстве, объеме, которые характерны для данного исторического периода. Однако это не значит, что художник должен следовать точному отображению этой эпохи устаревшими приемами художественной трактовки. Напротив, художник должен передать эту эпоху с позиции современности. Главное, понять самое существо той исторической эпохи, и стремиться передать его современным языком.

Изображение всегда более конкретно, чем слово, так как слово всегда может быть истолковано по-разному, даже тогда, когда писатель или поэт описывает жест или позу, или наклон головы, особенности силуэта. У читателя возникают свои образы, которые сочетаются в его сознании с какими-то его представлениями. Именно стремление художника конкретизировать словесный образ, выразить свое представление, свое понимание данного образа в пластической форме и есть первый и основной стимул создания иллюстрации. Второй-это потребность поведать людям о содержании данного образа, о тех переживаниях и эмоциях, которые он сам пережил, читая текст книги. Еще один очень важный аспект в создании образа книги решает художник – это реклама книги. Привлечь внимание покупателя к книге, стоящей на полке рядом с массой других книг. Показать в обложке и переплете ее содержание и назначение.

Художник должен стремиться дополнить своим искусством представление о том, что не досказано писателем, чтобы прочнее запечатлеть образы созданные автором текста. Создать цельные и ясные образы в простой форме и как бы «играючи» ввести маленького ребенка в жизнь и в искусство - вот тот прием, который понимали и применяли лучшие художники детской книги. Не скатываться на детский лепет, а вести диалог на равных, как художник и потенциально творческая личность, какой является ребенок. А в книге для маленького читателя еще и привить любовь к книге, вызвать интерес к чтению и вообще к общению с книгой.

Студент, который только начинает свой творческий путь в этом направлении, должен понять, что к детской книге надо относиться как к особой художественной структуре, способной влиять на формирование социальных и эстетических идей.

Конкретных рецептов иллюстрирования и оформления детской книги нет, но есть опыт целой плеяды художников, с мастерством которых

необходимо познакомиться, чтобы понять систему работы над книгой. Поскольку каждый мастер имеет индивидуальный опыт отбора изобразительных средств, свою манеру исполнения, знакомство с его лабораторией очень полезное занятие. От объема информации, от умения анализировать и делать выводы зависит глубина понимания специфики книжной графики.

На теоретических занятиях необходимо дать знания по *истории развития книжной графики*. Опираясь на опыт ведущих мастеров, таких как Е. Кибрик, М. Дубинский, Д. Шмаринов, Б. Теленгатер, В.Фаворский, и др. студенты смогут составить полное представление о высоко художественном решении, как иллюстрирования, так и шрифтового оформления книги.

Над оформлением и иллюстрированием детской книги работали такие известные художники как В. Канашевич, Д. Митрохин, Д.Чарушин, В.Васнецов, А.Пахомов, В.Сутеев, и др. Из современных иллюстраторов детской книги можно выделить А.Шахгельдяна, С. Бердюга, Н. Трепенек, Э.Булатова, О. Васильева, А.Елисеева, А.Савченко.

Түйін

Мақала балаларға арналған кітап образын шығару үстіндегі график-суретші жұмысының арнайы ерекшелігін, график-суретшінің кітап безендіру үстіндегі жұмыс жүйесі бойынша материалдарға ие оқу-әдістемелік және теориялық сипаттамасын көтереді. Мақала көркем-сурет мамандығындағы оқытушылар мен студенттерге арналған.

Summary

The article “specific character of the work of the graphic artist on the creation of the means of the book for the children” bears educational methods nature and contains theoretical material along work system of the graphic artist on the formulation of the book. Article is intended for the instructors and the students of artistic specialties.

ЖИВОПИСТЕГІ РИТІМДІК ҚАТЫНАСТЫҢ ПСИХОЛОГИЯМЕН БАЙЛАНЫСЫ

Р.Б. Мизанбаев-

*Абай атындағы ҚазҰПУ станокты живопись
кафедрасының меңгерушісі, к.п.н. доцент,*

А.Ж.Нақысбеков-

*Абай атындағы ҚазҰПУ станокты живопись
кафедрасының профессоры*

Қандай бір кескіндемелік(живопистік)шығарманы алайық, олар психологиялық шешімде немесе белгілі бір ритмдік негізге сүйене отырып

орындалады.

Психологиялық шешім, психологиялық негіз дегеніміз ол белгілі суретшінің ішкі кейіпі, тақырыпқа сай берер ұлттық дүниетанымы, яғни тақырыпты ашудағы оның қолданған бейнелеу өнеріндегі шешімдері. Кескіндемелік (живопистік) жолақ үш бағыттағы кеңістікте орналасады, оның алғашқы екеуі- биіктігі мен ені, үшіншісі айналадағы кеңістік. Осы кеңістіктің шешімі немесе живопистік шығарманың сапасы, құндылығы, ритмдік негіздері өзара тікелей байланысты.

Ритм деген термин алғаш ежелгі гректер философиясында қолданады. Атап айтсақ, Платон, Аристотель, Гераклит. Мысалы, Аристотель кейіптегі ритімді зерттей келіп, би ритімі, тон ритімі, сөз ритімі болатынын айтты.

Ежелгі грек философтарының шешімі бойынша әлемде «ашық заңдылықтың» барын түсінді. Осы ашық заңдылықтың бір тармағын «ритм» деп атады. Ритімдік байланыс философтардың көзқарастары да, салаларында кездесетіндегін анықтады.

Табиғатта біркелкі қайталану ритімі, (айталық, күн-түн-күн) немесе белгілі бір уақытқа қайталану, (айталық, қыс-көктем-жаз- күз) немесе қысқа мерзімдегі қайталану цикілі (таңертен, түс, кеш) т.б болып келеді.

Адам баласында бір тәуілікте 40- там ритімдік байланыстар болады екен, бұны медицина тілінде циркадты ритм деп атайды. Жалпы өнердің қай саласында да ритм кездеседі, музыкантарда да « музыкалық ритм», бишілерде- би ритімі, ақындарда- өлең ритімі, сол сияқты бейнелеу өнерінде де ритм кеңінен орын алады.

Музыка ритімімен ғалым зерттеушілер айналысады, Тапалов М.Б., Стетсон Р. Болтон Т., поэзияда : Выготский Л.С., Жирмунский В.М. Белый А. Архитектурада; Гинзбург Н.Я Бейнелеу өнерінде. Адамов Е.Б., Кузин П.А., Сомов Ю.С., Окунев Ю.Н. т.б.

Жалпы ғалымдардың анықтауларына қарағанда ритм үлкен екі ағымнан тұрады. Олар; тез қозғалымды және баяу қозғалымды. Біріншісіне жататындар; музыка, би. Екіншісіне; архитектура, графика, кескіндеме жатады. Ал театр өнері екі ағымға да жатады. Кескіндеме (живопись) жолағындағы ритмге келетін болсақ, олар негізіне үш қабаттан тұрады. Біріншісі – бейненің түзілуі қатынасы, яғни кескіндемедегі сурет. Екіншісі – ніл, колоттік, немесе бояулар байланысының қатынасы. Үшіншісі – денелердің кеңістігі бір – бірімен қатынасы.

Жоғарыдағы аталған кескіндеме жолағындағы үш ритімді қатынасты, белгілі Қазақстан суретшісі Б. Түлкиевтің «Қонақ» атты картинасынан іздеп көрелік. Бірінші ритімдік қатынастың қабат ол – бейненің сызықтық қабаты. Әрине жолақтағы денелерді көрермен түсінбеген болар еді. Дәлірек айтқанда, сызықтық сурет белгілі дене немесе затты айқындауы керек. Картинада орта жастан асқан ақ қалпақты ауыл адамы, қонақ бейнелеген. Сызықты сурет арқылы оның отырысы, ол кім, қай жастағы адам екендігін анықтауға болады. Яғни суретші Туликиев сызықты дәл нақышпен қолдануының арқасында, өз кейіпкерлерін айқын тапқан. Осы тәріздес таған үстіндегі бұйымдар, тағамдар да өз мәнінде шешілген. Екінші мәселе тұрғысына

келген, осы суреттен нені байқауға болады. Алдымен әрбір дене кейпін айқындап тұрған бояу, түр, түске көңіл бөледі. Алдыңғы қабатта орналасқан дем алуға арналған орындықтың темірден жасалғандығы, ондағы орналасқан бет суретін сүлгі мен теннис таяғы, тіптен дәнге келген дала шымшығы, барлығының өз бояуларының айқын табылғаны олардың материалдық қасиеттерін айқындап тұрғандығында.

Үшінші кескіндеме жолағындағы ритімдік қабаттың көрінуі, ол денелердің кеңістіктегі бір-бірімен байланысы. Егер де мұқият түрде бояу реңдеріне назар аударсақ, онда суреттің қай көрінісін алсақ та бояу түрлері, олардың өзгеруі қасиеттері бірдей екендігін байқаймыз. Осыған қарамастан алыстағы дене менжақандығы дене едәуір кеңістікте орналасқаны көрсетілген. Суреттегі денелер; үлкен де, кішісі де ирек сызықты жол арқылы бір-бірімен байланысты. Алдыңғы көріністегі орындық төбе сызығы, тағанмен ұштасып жатса, ал тағанның бір бұрышы, қонақтың түсімен жалғасуда. Қонақтың ақ қалпағы арқылы байланысқан денелер, суреттің ритімдік үшіншісі қабатын айқындап, әрі тұтас көрінуі заңдылығына жалпы көріністі енгізіп отар.

Жалпы кескіндеме жолағының жазылуы қандай құрамдардан тұрады? Деген сауал сонау Леонардо да Винчи заманымен бері ірі ғалымдардың ойында жүрген мәселе. Италия ғалымы, архитектор «Три книги о живописи» деген кітабында кескіндеме жолағының құрамы жалпы үш сатыға бөлген. Олар; қабырға сызығы, композитция және жарық. Өз кітабында ол: «Очертанием в живописи будет то, кругом очерчивает края. Так вот, я утверждаю, что в этих очертаниях нужно всячески добиться того, чтобы они сосожали из тончайших линий, почти ускользящих от взора, в чем обычно упражнялся живописец Аппеллес и состоялся с Протегеном... то есть хороший рисунок, сами по себе весьма привлекательны»./1,39/ Неміс кескіндемешісі, гравері А.Дюрер негізінен осы пікірде бола отырып, кескіндемедегі сурет мәселесін баса айтып, онда пропорция қатынасына үлкен мән қойған.

Леонардо да Винчи жалпы кескіндеме мәселесін ғылыммен бірге қарағанда жөн көрді. Кескіндеме көп мәселеде перспективамен байланысты деді. «Эта перспектива делится на три части. Первая из них содержит только очертания тел; вторая – об уменьшении цветов на различных расстояниях; третья- об утерье отчетливости тел на разных расстояниях»./1,105/

Франсуз суретшісі К.Коро өз тәжірбиесіне сүйене келіп, бұл мәселеде екі жағдайды бірінші қатарға қояды; «Две вещи следует изучить прежде для меня опорными точками в искусстве»./2,65/

Сонымен, кескіндеме жолағының жазылуы құрамасы 3-4 немесе 5-6 деп бөлуге болмайды. Бұл мыселеге, жалпы өнерге қатысты кескіндемеге байланысты ілімдерден тұрмайды, оның аумағы үлкен, жан- жақты, кешенді құраушысымен қараған жөн. Сонымен біздің ойымызша, бұл жолақ жоғарыда айтылған сурет, композиция, бояу, түс, перспектива, пропорция, рең, материалдық қасиет, т.б толып жатқан бейнелеу өнеріне қатысты бар

мәселелерден басқа психологиялық негізде әсер етеді.

Психологиялық негіз деп отырғанымыз не нәрсе? Әрбір маманға немесе мамандықа тән психологиялық негіздер қалыптасады. Айталық, педагогикалық психологиялық сол сияқты өнер немесе бейнелеу өнері психологиясы.

Бейнелеу өнері психологиямен көптеген ғалымдар – Лазеров П.П Ярбус А.Л., киреенко В.И., Кузин В.С т.б айналысқан. Аталған ғалымдардың зерттеу объектілерінде бейнелеу өнерінің, яғни суретшінің психологиялық мінездері, көру, қабылдау, көз бен қолдың, яғни, шығармашылық байланысы, ойдың қабілеті т.б болды. Дегенмен, ұлттық психологиялық негіздер әлі де болса зерттелуін күтіп тұрған мәселе. Жалпы, ерте заманда, өнер халіктікі деген ұран болмаған, мүмкін дұрыс пікір де шығар. Алайда әрбір ұлттық өкілі, олай болса, ол дүниеге келтірген өнер белгілі бір ұлттық нақышта жазылуы тиіс. Демек, сол автордың ұлттық психологиясының негізінде жазылуы міндетті. Мысалы, дүниежүзіне белгілі ерте немесе қазіргі заманға суретшілерді алайық. Леонардо да Винчиді ешуақытта франсуз немесе неміс суретшісі деп атаған емес, ол италия жерінен шаққан италиян суретшісі. Сол сияқты Ван Гог голландық болса, Эдуарт Мане, Анри Мантисс суретшілерін бір- бірімен шатытыра алмаймыз.

Әрбір суретші өз жеріне, өз ұлтына тән шығармаларын дүниеге әкелді. Сол сияқты қырғыз елінде біршама жыл тұрған, еңбек еткен, оның көптеген туындылары қырғыз еліне арналып, сол елді жырлаған суретші С.Чуйковты қырғыз суретшісі деп жүрген жоқ. Мақалаларында, монография- сында да, басқа да баспаларда барлық жерде орыс суретшісі деп аталынады. Сондай – ақ, үнді жерінде өмірінің ұзақ жылдарын өткізіп, үнді табиғатынан еңбек жазып, философ суретші деген атаққа ие болған. Рерихті де үнді суретшісі деп атамаған. Себебі оның түп психологиясы сол елдікі болып есептелінбейді. Ұлттық сана психологиясымен егіз, олай болса, онда психологиялық негіздің қалыптасуын ескермеуге болмайды. Қандай суретшінің туындысын алмайық, ол туынды да суретшінің ұлтына байланысты психологиялық негіздер жатады.

Осы бір мәселеге келгенде суретшінің психологиялық негіздеріне нышын бола алатын Б.Түлкиевтің «Қонақ» атты суреті. Жалпы бір көзқараспен қарағанда бұл картинаны өзбек және қырғыз, болмаса тағы басқа ұлттың суретшісі бейнелейді деп айта алмаймыз. Бірден көзге түсіп, ойымызға өзгертусіз енетін ол, қарапайым қазақ азаматының малдас құрып отыратын, қалтасына қолын салуы, бәрі қазақ болмысын оның психологиялық тіршілігін айқандайды. Бұл суретшінің қазақ екендігі, оның өз ойын композициялық негіздерді айқындауында болмаса бояулар арқылы берудегі жолдарын қарастырайық.

Жазба жолақ негізінен қоңыр, сары, қызғылт сары, қара – қоңыр, ақ бояулардан тұрады. Суық бояу, яғни, көк, көкшіл бояулар барынша аз қолданылған. Себебі қазақ еліне немесе қазақ даласына сай үн қосатын бояу түрлері табиғатында: сары, сары- қызыл, қоңыр- қызыл, ақ және қара- қоңыр және сұр түс бояулары сирек кездеседі.

Бояу түсі, бояу түріне келетін болсақ, швейцар кескіндемешісі Хадлер Фердинанд бояуларды адам психологиясына әсерлеріне былай деп суреттеген: «Цвет влияет на мораль. В нем заключен элемент радости, веселья. Ощущения такого рода вызывают преимущественно светлые краски, свет. Темные же краски поражают меланхолию, печаль и даже ужас. Белые цвет считают эмблемой невинности? Тогда как черные означают зло и страдание. Ярко красные возбуждают жестокость и странность, голубой-нежные переживания, фиалетовый – печаль, характерность красок усиливает их соединени: они составляют гармонию, аккомпонируют друг другу или сталкиваются, порождая контрасты.»/3,87/

Тұлкиевтің осы картинасында Хадлер айтқандай, ашық бір түсті бояу түрі қолданылмаған, керісінше, қоңыр- сары аздап сұр түсті қолдана отырып, біртұтас заңдылықты сақтай келіп, ойын жүйелі түрде бере білген. Бояу түстері жарық, көлеңкеге орай, рең қатынастары дене формасын айқын дәл аша түскен. Суретші жазбасында негізгі бөлшектерге көңіл бөліп, керексіз бөлшектерді мүлде тастап кеткен.

Мысалы, теңіз жағалауында дейінгі жердің тегіс бір келкі болып келуі. Бояулар түрін бір- біріне жақын алудың әсерінен түстік қашақтық (перспектива) барынша терең берілген.

Қорыта айтқанда, суретші Тұлкиев өз шығармасында ритімдік және психологиялық негіздерді ұтымды қолданудың арқасында маңызды жоғарғы дәрежеде жазылған картинасын өмірге қалдыды. «Қонақ» суреті өнер зерттеушілері, ғалымдар арасында әлі де болса талай зерттелуі тиіс. Сонымен студенттерге кескіндеме өнерінің дәріс беруде, басты назар психологиялық және ритімдік негіздерге бағытталған абзал. Кескіндемелік қатынасты жоғарыда айтылған қазақ суретшілерінің жолықтарын студенттер алдында талдай отырып, оларға ритимдік психологиялық негіздерді үздіксіз түсіндіру арқылы біз студенттердің кескіндеме саласында шығармашылық көзқарасын және қабілетін арттырамыз.

1. Леонардо да Винчи. Книга о живописи. – М., 1934
2. Леонардо да Винчи. Книга о живописи. – М., 1934
3. Мастера искусства об искусстве. -М.. искусство 1965
4. Христоматия по ощущению и восприятию – М., 1975

Резюме

В данной статье рассматриваются пути совершенствования процесса художественного воспитания студентов на занятиях ИЗО, а также анализируются вопросы психологии в процессе обучения живописи.

Summary

In this article the ways of improving the process of the artistic training of students in the occupations IZO are examined, and questions of psychology in the process of instruction in painting also are analyzed.

ӨНЕР ДЕГЕНІМІЗ-АДАМНЫҢ БОЙЫНДАҒЫ ҚАБІЛЕТТІҢ ЕҢ БИІК КӨРІНІСІ

Г.А.Қалдыбаева, Х.К.Кикимов -

*Абай атындағы ҚазҰПУ станокты живопись кафедрасының
аға оқытушылары*

«Әке көрген оқ жанар, шеше көрген тон пішер», - дегендей халқымыздағы өнер жүйесін ғылыми дәлелдерге сүйене отырып дамытпасак ұтқанымыздан ұтыларымыз көп болары сөзсіз. Өнер туындыларына жаңа өмір беріп, болашақ ұрпақтың қолына ұстату сауапты істің бірі. Айтарлықтай құнды шығармашылықтарымыз қатарға қосылып бейнелеу өніріміздің тарихы түрленіп, мәдени мұраларымыз санатындағы құндылықтар арта түссе неге қуанбасқа. Сол құндылықтарды жарыққа шығарыперен еңбектерін елге танылтамын деп кз майын баусып жанар саултқан жан кешті еңбектерін ескеріп және ғасырдан-ғасырларға халқымызбен бірге насихатталып биіктей беруіне ат салысу әр Қазақстан азаматының парызы. Қазақ өнері жайлы айтар сөз, ашылмаған сыр көп. Бүгінгі өнертанудың негізгі міндеті тани алмаған мәдениетімізбен танысу, ұлттық өнерімізді үңіле зерттеу. Халқымыздың ұрпақтарын адал, еңбек сүйгіш, өнерлі етіп тәрбиелеуде өзіндік өнегесі баршылық. Бүгінгі уақыт рухани мұраларымызды терең зерттеп, жете тану, мәдениетіміздің жедел дамуына мүмкіндік туғызады. Ашыған айтқанда, тоқырау кезеңінде мәдениетіміз ұзақ уақыт үстіріт түсіндіріледі, бұл арада ұрпақ арасындағы сабақтастық үзілді. Бүгінде халықтардың ұлттық сана-сезімінің жетілуі жаңаша ойлауға жол ашады. Сондықтан тани алмай келген мәдениетіміздің халықтық дәстүрмен сабақтастығын анықтауымыз қажет. Ұлттық өнерімізді насихаттау арқылы халықтың ұлттық мәдениетін өскелең ұрпақтардың санасына сіңіре білуге тиіспіз.

Көркем ортада күдіретті күш «Өнер» туралы сұрақ ең маңызды болып табылады. «Өнер деген не?» сұрақ кездейсоқ нәрсе емес, ол әлдеде эстетикалық және өнертану саласында өте маңызды болып қалады. Оның қыр-сырын ғалымдар ғасырлар бойы зерттеуде.

Бейнелеу өнері әрқашанда әрбір азаматтың дүниені танумен сезімталдығын білдіретін ерекше асыл қасиетті қабілеті болып саналады. Бұл өнердің шарты сияқты өнер адамдарының дүние тану байлығын сақтай отырып, ой күшімен немесе биік қиялдармен біріккен жарқын эмоциялық көркемдіктің аса толық жетістігін қажет етеді. Бұл тарихтың бүкіл кезеңдерінде болатын заңды құбылыс. Қазіргі заман өнер адамдарының көркем шығармашылығы өнердің көп түрлілігімен және тарамдылығымен жақсы қаныққан. Бұл көркем бейнелеу өнерінің алдында күрделі тапсырманы туғызады. Әрбір өнер адамдарының ойының толық мәнін аша білу, бейнелеу өнерінде немесе театр, кино және индустрия өнеріндегі қуатты қойылым алдында тартымдылық күшін бұқаралық бейнелеу шарасы ретінде сақтай білу керек. Жаңа ғасыр ғылым жетістіктері мен өнер үлестеріне үміткер ғасыр. Адам ғылымдағы жетістіктерімен өнердегі ізгілікті шығармашылығын

елінің ігілігіне жұмсауы қажет. Егемендік алғаннан бастап бейнелеу өнерінің барлық саласының өркендеп өсуіне еркіндік берілді. Суретшілер қатары көбейіп жиі көрмелер ұйымдастыруға мүмкіндік туды. Бұлда болса өнерге деген ықпалымыздың бар екенін байқатады. Бүгінгі таңда дәстүрлі көркем өнер шығармашылықтары сыртқы жағдайлардан немесе бұрмалаушылықтардан анағұрлым қорғансыз. Өйткені кейінгі кезде шығармаларда келеңсіз жағдай туғызып отырған карама-қайшы дәстүрліктентіс туындылар пайда болды. Модернизмнің мүмкіндігіне бой алдырған жасампаз суретшілердің қатары артты. Ұлттық дәстүрден тысқары бейтарап дүниенің бейжей жағдайларын бейнелейтін шексіз абстракциялық бағытты ұсынған шығармалар орын алды. Бейнелеу өнеріне тән ереже, заңдылықтарға бағынбайтын, мазмұны мен формадан ауытқыған ғұмыры қысқа көркем шығармалар көрініс тапты. Бұл да уақыт өлшемімен ұласқан өнер болуы мүмкін. Оған уақыт өз бағасын беруі сөзсіз. Дегенменде дәстүрлік өнердің табиғатын таза сақтаймыз десек, ұлттық мазмұнға толы көркем шығармаларға баса назар аударуымыз керек. Әрине алпауыт ғаламдастыру мәселесі жалпы әлемдік міндеттердің пайдасын шешу үшін ұлттық мүдделерден бас тартқызуға мүмкіндік туғызып отыр. Осы орайда көркем шығармадағы дәстүрлік көрініске көлеңке түсе бастады. Дәстүрлік табиғатын терең танып білуге сарғылт қарайтын суретшілер мен өнер танушылар өкілі пайда болды. Орыс тілінде ойланып, өз тілінде жеткізе алмайтын жағдайда тағдыр кешіп келеміз. Тілдік деңгейді менсінбейтін өнертанушыларымыз ұлттық өнердің өркендеуіне кері әсерін тигізуі мүмкін. Келеңсіз жағдайға дер кезінде көңіл аударғанымыз жөн. Ойы ұшқыр, тілі көркем, айтқан сөзі өтімді ұлтжанды өнертанушылар қалыптастыру – басты міндет. Бұл Қазақстан өнертанушыларының өзекті мәселесі. Ұлт рухани мүгедекке ұшырамау үшін дәстүрлік өнер құндылығын жоғалтпауы тиісті. Көркем шығармады дәстүрлік өнердің өлшем бірлігін анықтап, оған критерий беру үшін ұлтқа тән әдет-ғұрып, салт, рәсем мәселелері каншалықты көрініс тапқандығына баса назар аударуымыз керек.

Сондықтан ұлтқа тән көркем шығарманың құндылығын айқындайтын өнердегі дәстүрге бағынбайтын жасампаз жаңа бағыттар пайда болды. Бірақ ол нағыз шындық суретшілермен басқада өнер иелерінің қарым-қатынасының арқасыда бұқаралық күшке ие болуда. Сондықтан шығармашылық дәстүрлердің түрленуін жан-жақты жаны мен тәнін көруге мүмкіндік береді. Барлық кезеңдердегі нағыз творчества адамының түсігі үшін суретшімен өнердің өзара қатынасын сипаттайды. Осы қатынастың қоғамдық тәжірибелік қызығушылығын ұсынатын және оның түрлендіруші ролін көрсететін қоғамдық өмірде өнердің дамуын көздейді. Бейнелеу өнерінің әмбебап көрермендік әсерлесу формасының арқасында барлық өнердің ішіндегі аса қол жетерлік және халыққа түсінікті болуының мүмкіндігінде. Көрермен жалпы бейнелеу өнерін қабылдауды ұмытқан емес, бірақ нағыз көркем қызығушылықтың төмендеуі суретшілердің өздерінің мода қызығушылығын біртіндеп өз творчествалық шығармашылықтарымен үйлестіруді айналадағы көрермендердің көркемдік түсінбеушілік

құбылыстарға дәлел болып отыр. Өйткені натураға тұрақты қатынас, шындықты дұрыс қабылдау, этюд жазу ұмытыла бастады. Қиялдан ерсілі – қарсылы сурет салуды ермекке айналдырдық.

Кәсіпқой суретші мен әуесқой суретшінің ара қатынасын ажырата алмай, көрермендер әуіре болуы мүмкін. Қазіргі заман адамдардың ғылыми техника дәуірінің ағымына көшуіне байланысты өнердің станокты түрінде немесе бейнелеу өнерінің жалпы артта қалып бәсеңдеуі таңқаларлықтай жағдай емес. Мұндай көріністер жақсы көрмелерде де белсенді көрініп қалады. Соның салдарынан шығармашылық творчествасының қандай да бір өзіндік мақсаты тәрізді көптеген дәстүрлік таңдану сияқты кең көрермендік қоғам қажеттілігінен, және нақты өмірден тыс тұйықталуына әсер ететіні байқалуы мүмкін. Сондықтан өнердің қай жағы болса да, мысалы: бейнелеу өнері, театр, кино, поэзия, қол өнері, тағы басқа да өнерлерінен бас тартпай, аяқсыз қалдырмай, бізді қоршаған қауым қоғамның кез – келгені өнерді түсіне бермеуіне байланысты өнер тазалығының немесе тұйықталуының көріністерімен күресе білгеніміз біз үшін қажіетті абзал.

Сондықтан бейнелеу өнерінің деңгейі төмендеп кетпес үшін, алғаш мектепке қадам басқан бүлдіршіндерден бастап бейнелеу өнерін сауатты түрде білуді және білімдерін дұрыс бағытта мамандандырылып, шығармашылық өнеріне жауапкершілікпен қарайтындай етіп, өнерге деген көз – қарасын дұрыс тәрбиелеп, әрі шынайы сүйіспеншіліктерін шындандыра және ол өнер жолындағы өзі игерген жетістіктерін қуана қоғам қажеттілігіне немесе қауым көрермендеріне жеткізе алатындай етіп баулуға жағдай жасауымыз міндетті. Айтар ой, бере тұжырым ашық айтылса, сөз құдіреті арқылы шәкірт санасына ұяласа, онда шәкірттің шығармашылық қабілеті оянады. Ұстаз әр уақытта ойын топшалап, жинақтап, дәлелді әрі өтімді айтуы тиіс. Сонымен қатар қазіргі жетіліп келе жатқан жасөспірім суретшілердің нағыз өнердің ерекшелігімен, көз тартарлық композициясымен және өнерге деген қызығушылығын, тартымдылық күшімен бұқаралық мәдениетпен үйлестерін тауып отыра білсе кез – келген формализмге жол бермес едік. Сондықтан көрермендік мәдениеттің төмендеуін, бейнелеудің джевальвациялану салдарына және бұқаралық мәдениетінің жат элементтердің әрекеттенуіне де жол берілмеудің күресін қажет етеді. Алайда болашақта біздің барлық өнердің жан – жақты дамуы туралы мақсатты көтерген кезде, көрерменнің қабылдау қасиеттерінің төмендеу жолы байынша дамиды болса, онда өнер қоғамдық қажеттіліктің құралы болудан қалады. Сонымен қатар бейнелеу өнерінің әлеуметтік мәнінің көрермен қауымға әсер етуінің төмендеуі қазіргі кезде кездейсоқ емес құбылыстар болып кетуі де мүмкін. Бұл көріністермен құбылыстарды біздің көркем мәдениетіміздің орталығы Алматы мен Астанада байқауға болады.

Негізгі өмірлік жағдайлардың қойылымында, әсіресе, қазіргі динамикалық уақытта сезілетін заманның өткір жағдайларында, немесе жалпы әлемдік жағдайларда бейнелеу өнері, әдебиет, театр, және кино өнерінің артта қалуын нағыз профессионалды айналасу жағдаймен салыстырғанда анағұрлым жақсы сезіледі. Осы заманның көптеген өнер

адамдарының көркемділіктің немесе бейнелеу өнерінің арғы тегін зерттемей, заңдылықтарын түсінбей жатып бірден абстракционизмге немесе сюрреализмге жылжуы халқымыздың көркемдік санасына бір жұмбақты және еліктегіштікке немесе жансыздық деп түсінулері әбден мүмкін, соның салдарынан бейнелеу өнеріне деген көркемдік ығысуы душар болуы жасырын емес. Мұндай ығысудың болуы барлық көркем сурет жүйесінің атмосферасына әсер етуі мүмкін. Ал суретші үнемі өмірдің ұстазы болып саналады. Сол ұстаздық біздің болашақ бейнелеу өнерінің сауатына дамытуға және болашақ өнер дарындарын әкелуге, мәдениетімізді белсенді көтеруге өте қажет етеді.

Дарын – деген өте сирек кездесетін қасиет, ал көркемдік дарын оданда зор. Біздің бұқаралық мәдениетімізді көтеретін және болашақ өнер иелерін мәдениет шындарына жетелеуге себебі болатын осы дарындар болып табылады. Бұлардың өнеріне көңіл қойып, ішкі шығармашылық дүниесі жан – жақты дамыған сауатты өнер иелері көбейсе халқымыздың өнерге деген қызығушылығының басымдығы артады. Бұл қызығушылықтың әсері артқан сайын өнердегі теория мен практика жайлы сұрақтар өздігінен қойлады.

Бүгінде ұлттық өнер академиямыздағы негізгі мәселелердің қатарына «қазақ бейнелеу өнер теориясын» жүйелі әрі, ғылыми түрде қалыптастыру міндеті тұр. Қазақ бейнелеу тарихын зерттейтін кәсіби мамандар республикамызда жеткіліксіз. Бүгінгі күнге дейін өнертану ғылымында «Қазақстан бейнелеу өнерінің тарихы мен теориясын» зерттейтін жүйелі тұжырымдаманың жасалмауы қарама – қайшылық туғызады. Бұл мәселелер немесе ізденістер бейнелеу өнерінде ғана емес, бүкіл әдебиет, музыка, театр өнерлерінде де мұқияттылықты қажет етеді. Сондықтан осы жылға дейін біздің өнер танымдық теориямыз, өнермен және оның спецификасымен күресе келсе де даму үстінде. Ол футуризм теоретиктердің болжауларындағы өнердің эстетикалық мәнінің жағымсыз қағидаларына қарамастан, өнерде біздің тіршілігіміздің бір көзбен қарайтын иллюстрациясын немесе өнердегі дүниеде қайталанбас мүмкіндіктерімен оның ролін толығымен түсіну, және ұғамдық қатынастағы барлық байлығын қызығушылықпен қарауға ынталандырады.

Сондықтан «өнер деген не?» сұрақ кездейсоқ нәрсе емес, ол әліде эстетикада және өнертану саласында ашық болып қалып, оның қыр-сырын ондаған мың көркем тәнін көріге жыл зерттеп анықтау үстінде. Бұл зерттеулер шығарма дәуірінің жаны мен көркем тәнінің көруге мүмкіндікті береді. Бұл мүмкіндіктер нағыз шын өнерде немесе суретшілердің жан-жақты қарым-қатынасының арқасында үлкен күшке ие болады. Осы қатынастықтың қоғамдық практикалық қызығушылығын ұсынатын және түрлендіруші ролін көрсететін қоғамдық өмірдегі өнердің дамуын анықтайды. Мұндай бейнелеу өнерін көркемдік әсерлеу формасының арқасында барлық өнердің ішінде аса қол жетерлік және халыққа түсінікті болуыда. Өзімізге білінбей бейнелеу өнердің барлық қиындықтарын қарапайым формаға, ал таным тануды басты көркемдік фактрына айналуы мүмкін. Спецификадан бас тарту және нақты бейнелеудің жасанды бейнеге айналу күделігі біздің бұқаралық көркемділік

санамызды өнердің нақты өзін түсінуге әкелмей, логикалық түсінікті өнер жайындағы конструкцияға әкелуі мүмкін, мәселен, тақырып, сюжет, жанр туралы. Біз осы жылдар бойы тақырып пен сюжетті өнердің таза идеясын басты көрсеткіші деп келдік. Сондықтан, тақырыптар мен жанрлар ғана көркем мәдениетінің көрсеткіштері болғандықтан көрмелерге сондай көрсеткіштердің басым болуы пайдалы болар еді. Өйткені, өнерге әкелетін тар жол тақырып творчествосының мәнін түсінудің мүмкіндігін байқайды. Алайда тақырып логикалық категория екендігі бұрыннан белгілі, мүмкін толық қатынастың ішіне енбейақ, игеру жеңіл болар еді. Тақырыпты аса қазбалау конюктураға әкеледі немесе оны мәні көп формализм, яғни көркем қызығушылықты жеке және жалпы қызығушылықпен алмастырады. Әлі күнге дейін театрда репертуар жайлап жатқаны таңқаларлық емес, бірақ оның мәні тақырыпта. Біздің өнерде қажетті және қажетсіз тақырыптарда пайда бола беруі мүмкін. Ал барлық жыл мезгілдерінде суретші кез-келген тақырыпты көрсете алатын өнердің нағыз табиғатына келгенде тақырып екінші планда да қалып қоюы мүмкін.

Сондықтан, тақырып – өнердің нақты мәнінде үлкен роль атқарады, бірақ шығарманың маңыздылығына жан-жақты шешімін беруге әсер ете алмайды. Көбінесе идеялық позициясы бар тақырыптардың реализациясы болуы ықтимал. Ұлы өнерде солай болғандықтан тақырыптардың басқада туындыларды маңызды көңіл аударатын сурешінің өзінің дүниені қалай тануы немесе түстердің үйлесімінде философиясында да маңызды мәселелер болуы әбден мүмкін. Көркем шығармаға көркем сын айту үшін «көркем» деген сөздің өнердің сапасы мен оны жасайтын шығармашылықты анықтайтын ұғым екенін түсіну қажет. Яғни көркемдік өмірді шынайы бейнелеуді талап етеді. Көркемдігі жоғары туындының маңызы соғұрлым арта түседі. Шығарманың тақырыбы мен идеясы, сюжеті мен композициясы, тілі мен әдіснің бәрі көркемдік заңына бағынады. Сондықтан, көркемдік туындыға көркем сын айтса эстетикалық көз-қарас көркем әдіс арқылы танылады. Өнер туындысының негізі – романтизм мен реализм көркемдік әдісі арқылы бағаланады. Әрине, сан – салалы өнеріміздің ұзақ ғұмыс сүруі оның ұлы тұлғалары мен тікелей байланысты «Бағалай білмегенге бақ тұрмайды, қуана білмегенге құт қонбайды» демекші өнерліні ұлықтап жақсыны жоғарлатуымыз қажет.

Рухани өнеріміздің ертеңін ойлап, оны өзінің кемел биігіне көтереміз десек, ең бастысы «адами» асыл қасиеттен айырылмайық. Ұлттық руханияттың отын сөндірмеген әр заман өнер тұлғаларының өмір тынысын жете түсініп, олар өнерлі ұрпақтармен қауыштыра білу ең басты парызымыз деп білуіміз керек.

Резюме

Данная статья рассматривает искусство как самое высокое достижение человека. Любовь к нему необходимо привить будущему поколению. В качестве роста национальной культуры и самосознание молодого поколения авторы выделяют национальное искусство.

Summary

The main aim of the article is to stimulate progress of Kazakh national culture. In authors opinion it is possible by increasing consciousness of growing generation and appeal young people to the Arts.

ЛИНОГРАВИЮРА КАК ВИД ГРАФИЧЕСКОГО ИСКУССТВА

Б.Т. Найманов-

ст.преподаватель кафедры графики и дизайна КазНПУ им Абая

Изобразительное искусство – одно из важнейших и интереснейших явлений в жизни общества, неотъемлемая часть человеческой деятельности, играющая значительную роль в развитии не только отдельной личности, но и общества. Само собой, искусство должно было принять разнообразные формы, чтобы воплотить все идеи, мысли, чувства людей не в виде отвлеченных понятий, а во вполне конкретной форме. Существует огромное количество абсолютно разных видов изобразительного искусства, жанров, направлений, которые обладают своей спецификой, ставят собственные задачи и создают для их решения свои средства и приемы.

Одним из основных видов изобразительного искусства является графика. В данной статье я постараюсь как можно точнее отразить особенности одного из направлений графики – линогравюры.

Линогравюра представляет собой гравюру, а точнее отпечаток с рисунка, вырезанного на линолеуме или на сходном с ним пластическом материале. Линолеум – благодатный материал для любых творческих замыслов: от экслибриса и книжной заставки до большой станковой гравюры как черной, так и цветной. Гравюра на линолеуме способствует развитию пластического видения. Занятие линогравюрой не только интересно, но и полезно тем, что приучает работать в материале, заставляет много рисовать, постоянно тренировать руку, глаз.

Рисунок выполняется художником на бумаге или другом материале в одном экземпляре и является уникальным. Все авторские повторения и тем более копии, как правило, хуже оригинала. Но графическое изображение может быть выполнено художником и на таком материале, с которого путем обработки можно получить большое количество оттисков, каждый из которых считается оригиналом. Это эстампы и гравюры. Эстамп представляет собой одну из отраслей графики. Под эстампом подразумевают графическое произведение, оттиснутое с какой-либо печатной формы, обработанной тем или иным способом печати: в станке или вручную, и имеющее при этом самостоятельное значение. Тираж полученных оттисков может колебаться от нескольких штук до нескольких тысяч экземпляров, причем все оттиски считаются подлинниками.

Для работы над гравюрой необходимы линолеум, резцы или штихеля, валик, краски и бумага, а так же такие подсобные средства, как ножи, стекло, олифа и др. Для гравюры нужен пробковый линолеум, средней плотности,

толщиной 2,5-3 мм. Перед работой его шлифуют пемзой или наждачной бумагой, поливая водой, сначала вдоль, а потом поперек. Чем лучше и ровнее отшлифован линолеум, тем легче будет на нем работать, тем более тонкий штрих можно получить в оттиске. На такой линолеум хорошо накатывается валиком краска, а значит, легче получить и хорошие оттиски. После шлифовки линолеум следует сложить и наложить на него пресс, чтобы он не заворачивался потом в трубку. Высохший линолеум необходимо протереть олифой и досуха вытереть.

Первый этап работы – это создание эскиза. Эскиз должен быть хорошо продуман и проработан. Это самый ответственный этап работы. Здесь нужно уметь графически мыслить, переводить объемное изображение на «язык» черного и белого. За счёт штрихов, их толщины, частоты, размеров, направлений передаётся не только форма предметов, но и разница в их материалах. После того, как решение найдено, переводят композицию на линолеум. Переведенный рисунок нужно обвести тушью, чтобы он не стерся в процессе работы. Тонкие линии обводятся пером, а большие черные пятна закрашиваются кистью. Переводя рисунок, надо помнить, что все, изображенное на линолеуме, при печати получится в обратном, «зеркальном» изображении.

Углубления на линолеуме делаются штихелями – резцами различных профилей и размеров. Половина успеха в гравировании зависит от остроты резца. Необходимо помнить о технике безопасности, чтобы избежать возможных неприятностей. Прежде чем приступить к своей работе, необходимо немного поупражняться на маленьком кусочке линолеума, отработать глубину и форму штриха. В работе необходима последовательность. Гравирование линолеума лучше начинать сразу с ответственных мест. Сначала обрезают тонким линией, прорезают штриховку, а потом широким резцом выбирают ненужные места фона. Полезно чередовать мелкую, «ювелирную» работу с выборкой больших плоскостей. Тогда отдыхает глаз, и работа идёт продуктивней. Полезно знать, что чем крупнее штрих, тем глубже его нужно прорезать.

Для печатания первого пробного оттиска берётся черная типографская или масляная краска, которая валиком наносится на линолеум равномерно. Напечатать несколько оттисков на станке или вручную. Один из них следует беречь независимо от качества, а на втором исправлять тушью или белилами, моменты, которые недоработаны. После исправляется сама работа на линолеуме и делается очередной пробный оттиск. Оттиск считается хорошим, если тон краски темный и глубокий, а слой не слишком густой и не жидкий, когда хорошо и чётко пропечатан каждый штрих, не забиты краской мелкие белые штрихи, нет следов царапин и других дефектов линолеума, бумага не помята и не надорвана. Свежий оттиск на гладкой бумаге нельзя сразу складывать в пачку, некоторое время он должен просохнуть. После окончания работы форма и валик тщательно промываются скипидаром и протираются тряпочкой.

По способу печати гравюра подразделяется на три вида. Первым из них

является высокая печать. В этой технике отпечаток дают те участки, которые остаются на плоскости доски. Вторым способом является глубокая печать. При этой технике изображение на бумаге дают те места, которые на доске углубляются. Таковы, например, гравюры на металле или офорт. Третий вид – плоская печать (литография) достигается тем, что изображение обрабатывается таким способом, когда одни участки принимают краску, а другие – нет. Печатную форму в литографии называют камнем.

Станки для печатания гравюры существуют разных конструкций. Для высокой печати применяется станок в виде параллельных плит, которые соединяются с помощью рычага и прижимают лист к доске. Так же в линогравюре применяется ручной метод высокой печати. Лист бумаги накладывается на накатанную краской поверхность линолеума, а затем осторожно протирается столовой ложкой. Станки для глубокой печати устроены так, что верхняя плита заменяется вращающимся цилиндром, под которым прокатывается нижняя плита вместе с доской. При этом бумага вдавливается в углубления на доске. Тот же принцип печатания используется и в литографии, только давление здесь меньше. При высокой и плоской печати краска на обработанную поверхность накатывается валиками, а в глубокой печати втирается тампоном и ладонью руки.

Виды гравюры по технике выполнения так же делятся ещё на подвиды. Например, гравюра на дереве может быть продольная, обрезающая или торцовая. Гравюра на металле – офорт, включает в себя так же множество разновидностей. В этой статье подробно описана техника создания линогравюры. Но тему можно продолжить и рассказать о других видах графики, например, об особенностях офорта и о ксилографии.

Несмотря на то, что линогравюра – это сравнительно новое направление в искусстве, она получила признание как у искусствоведов и художников, так и людей, далёких от искусства по всему миру. Не одно поколение художников – гравёров посвятили себя данному виду искусства. Старые традиции гравюры, заложенные художниками ещё в XV веке, постоянно дополняются и обновляются. Появляются новые приёмы и стили, техники выполнения, а так же совершенствуются и инструменты. Теперь, вместо мастерских, в которых обучались художники – существуют художественные вузы, где профессиональную подготовку может получить каждый, имеющий способности и возможности, а главное желание. Как известно желание – двигатель прогресса.

Түйін

Бұл мақалада гравюра бағыттарының бірі – линогравюра туралы және өнердің осы түрінің ерекшеліктері мен қызықты жерлерін айту мәселесі алға тартылды.

Summary

In given article it is told about one direction of an engraving – linocut, about features of this art form.

ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ДӘСТҮРІ НЕГІЗІНДЕ ЖАСТАРҒА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

Бекенова Б. –

*академиялық живопись кафедрасының аға оқытушысы,
Абай атындағы ҚазҰПУ*

Егемендігімізді алып, тәуелсіз мемлекетке айналған кезде мәдениетіміздің шынайы рухани қазыналарын ашып көрсетуге негіз қаланды. Сандаған ғасырлар бұрын қазақ жерінде түркі тектес халықтардың ортақ мәдениеттің ошағы болған қалалары, ата-бабаларымыз жасаған әдебиеті мен мәдениеті, философиялық, психологиялық, педагогикалық тұрғыдан ой мен жазба мұраларымыздың болғандығы дәлелденді. Білім, ғылым, мәдениет саласындағы осы ақтаңдақтардың бетін ашып, көне мәдениетімізге тереңірек үңілу, өткен уақыттың рухани мұрасын саралау, талдау, оны бүгінгі ұрпақтың рухани жемісіне, қажеттілігіне айналдыру мәселесі қазіргі уақыттың талабы.

Біздің халқымыз - әсемшіл халық, рухани мәдениет жасауды басты міндеттердің бірі деп санайтын халық. Сол үшін де жана өмірдің жарқын сипатын, сұлу сымбатын, жаңа қоғамның моральдық қасиетін уағыздауымыз керек. Әлеуметтік, шаруашылық тіршілігіне сай қазақ руларының әр кезде өзіндік мәдениеті болған. Бұл заңды да. Өйткені тарихта ешқандай мәдениеті болмайтын, түрлі өнер, мәдени, әдеби шығарма жасамайтын адам қоғамы, ру-тайпалары мен халық болған емес. Тарих, археология ғылымдарының бүгінгі табыстары ертедегі қазақ рулары мекендеген жерлерде әр түрлі қалалар, басқа да мәдениет ошақтары болғандығын дәлелдеп отыр. Қазақтар ағаштан түін түйіп, ер шауып, уық кесіп, шаңырақ жасады. Киіз басып, алуан өрнекті кілемдер, алашалар тоқыған. Бармағынан бал тамған шеберлер ернеуі жұқа шара, алтын білезік, сақина, балдақ, алқа, шолпы соқты. Ұсталар ел қорғаны – батырларға сауыт-сайман, оқ өтпейтін дулыға, шашақты найза, алмас қылыш, шоқпар жасаған. Осы әртүрлі бұйымдарды оқушыларға жақынырақ таныстыру үшін, оларды мұражайларға немесе шеберханаларға апарып таныстырған жөн. Бұйымдардың қандай заттардан жасалатынын, оны не үшін қолданғандығын толығымен мұғалім түсіндіргені дұрыс. Кітаптардан көргеннен гөрі өз көзімен көріп, қолмен ұстағаны балаға үлкен әсер қалдырады.

Қазақ арасына кең тараған өлең-жыр, толғау, ән мен күй және зергерлік, сәулеттік өнері қазақ халқының көркемдік талғамының жоғары болғанын, өмірдің асқақ мұраттарына сәйкес әсемдік әлеміне үнемі ұмтылып отырғандығын дәлелдейді. «Сонау ерте кезеңдердегі көркем сөз тіркестері, мақалды, мәтелді сөз өрнегі, ру таңбалары, жазу-сызулар, сөздіктерде ұшырасатын өлеңдер, аңыздар халқымыздың бейнелі ойға, шешендік өнерге көне заманда-ақ шебер болғанын көрсетеді» /1/. Осы тұрғыдан қарасақ, қазақ халқының өнерге бай, ой-өрісі кең, суреткерлік қабілеті мол, эстетикалық сезімінің жетілгенін аңғара аламыз.

Ерте кезден-ақ бізде өнердің үш түрі: поэзия, музыка, қол өнері кеңінен өріс алған. Ғасырлар бойы әсемдікті өнер арқылы бейнелеп, шынайы асылдарын елге тарта білген халық жырдағы әуезділік пен үнділікті, музыкадағы нәзіктік пен ойлылықты, қол өнердегі жарастық пен көріктілікті негізгі сипат деп бағалаған.

Қазақ халқының көне заманнан бергі өнер тану жолын, эстетикалық ойларын, табиғат пен қоғамдық құбылысқа қатысын, әсемдік жайлы көзқарасын қалай білуге болады десек, ең алдымен, өнердің көне соқпақ іздерін тау үңгіріндегі суреттер мен өрнектер, тастағы танба жазулар, жерден қазылып табылған көне бұйымдарды айтамыз. Қазақстан жері тарихи ескерткіштерге өте бай. Мұнда материалдық мәдениеттің көне белгілері, архитектуралық ескерткіштер, тастан қашалған мүсіндер, құлпы тастар айрықша көп.

Ерте ғасырда сақтармен бірге үйсіндер, қаңлы тайпалары қатар өмір сүрді. Олар Хорезм, Сырдария өңірін жайлады. Бұл тайпалардың мәдениетінде темірден, ағаштан жасалған түрлі бұйымдар болды. Қарапайым тоқу станоктарын жасап шығарып, үйге тұтынатын кілем, алаша, киіз жасай бастады. Мыстан, қоладан, алтыннан жасалған бұйымдардың беттеріне аңдардың суреттерін салумен бірге, өсімдікке ұқсас оюлар жасады. 1939 жылы Қарғалы өзенінің бойынан қос өркешті түйенің және таутекенің мүсіндері табылды. Осы бұйымдардың алтыннан жасалған бөліктерінде аңның, құстың, адамның бейнелері, өсімдік суреттері кездеседі. Сол оюлардың кейбір түрлерінің кейінгі уақыттағы қазақ халқының ою-өрнектеріне көп ұқсастығы бар. Көбінесе, оларда тылсым табиғат күштері, жыртқыш аңның іздері мен мүйіздері бейнеленген. Осындағы ою-өрнектің үлгілері эстетикалық ұғым туғызады. Жарасымды дөңгелек оюлар мен ширатылған сызықтар өзара сәнді жалғасып, қызылды-жасылды бояумен астасып көмкеріліп тұрады. Әрбір өрнектің түрлі пішіні, сан алуан бояуы бар. Егер де терең үңіліп, ою-өрнектің көне тарихына қарасақ, халықтың қарапайым өнерінің де эстетикалық терең сыры бар екенін байқаймыз.

Ғасырлар бойы халық туғызған мәдениет, өнер, салт-сана қоғамдық құбылысқа сай өсіп, жетіліп отыратындығы анық. Әрбір қоғамдық сатыда өнердің барлық саласы бірдей қалыптасып жетілмесе де, кей түрлері айрықша дамып, халықтың ізгі тілектері мен мұраттарын бейнелеп отырады.

Қазақ халқының тұрмысынан қай өнердің болсын ізгі соқпағын көру қиын емес. Тас қашап, ағаш жону, темір қақтап өрнек салу, тас қалап үй соғу, ертеден етене өнерге айналған. Шеберлер сол тастан аңдардың, адамдардың мүсінін жасады, киіз үйдің басқұр, бауларын ою-өрнектермен безендірді.

Қазақ тілінде өнер сөзінің мағынасы кең, ол әдеби тілде көп қолданылады. Қазақтар өнердің қоғамдағы орнын, күнделікті тұрмысқа қажеттігін, адам өміріне ықпалын жақсы білген. Және өнерді бірінен-бірі бөліп ажыратпаған. Атқа шабу, кілем тоқу, күміспен қаптау, ер шабу, ән салу, күй шерту, ою ою, жыр жырлау және т.б. өнер деп санаған. «Жігіт сегіз қырлы, бір сырлы болу керек» деген сөздің мағынасы өнердің көп қырлы

екендігін байқатады. Халық өнерлі адамдарды – ұста, шебер, ақын, жырау, сал-серілерді қатты құрметтеген. Отбасында да әкелері немесе аталары өз өнерлерін балаларына үйретіп, олардың өзіндей мерген, аңшы, құсбегі, қолөнер шебері, әнші, күйші ақын етіп тәрбиелеуге көп көңіл бөлген. Ата өнерін баласының қууы, оны мирас етуі ежелгі ел дәстүрі болған.

Қазақ ауылында бала тәрбиесіне бүкіл ауылдың үлкендері болып, әсіресе қарттары араласқан. Олар өз ауылдастарының балалары мен өскелең жастарының мінез-құлықтарында өрескел кемшіліктерін байқап қалса, тыйып тастап, ақыл айтып отыру дәстүрі де орын алған. Сондықтан да үлкенді сыйлау – біздің халқымыздың ежелгі дәстүрі. Бұл дәстүр бойынша жастар үлкеннің алдын кесіп өтпеуге, сыпайы болуға, үлкенмен сөз жарыстырмауға, тіпті үлкендердің алдында қатты күлмеуге тиіс. Осындай ата дәстүрімізді бүгінгі жастар жадында сақтап, жалғастыра білуі қажет. Ата дәстүр бойынша әрбір ұрпақ, олардың жақсы қасиеттерін, өсиет-өнегелерін өзіне үлгі тұтып, өзінен кейінгі келе жатқан жас ұрпақтың бойына сіңіріп, ізгілікке тәрбиелейді.

Адамның эстетикалық мәдениеті – оның жалпы мәдениетінің жарқын бір көрсеткіші. Бұнда туған, өскен ортаға, табиғат құбылыстарына, алған білімге, тәлім-тәрбиеге, қоғамда атқаратын қызметке, тұрмыс жағдайына және тағы басқа толып жатқан себеп, факторларға байланысты қалыптасады.

Қазіргі қоғамды жаңарту жағдайында жастарымызда батыстың жағымсыз үлгілеріне еліктеушілік, өз халқының тарихын, мәдениетін әлі де жетік білмеушілік басым. Соның негізінде талғамсыздық пен тұрпайылыққа жастарымыздың бой алдыруы, сырт бейнесі, жүріс-тұрысы, киім кию үлгісі көзге тіпті оғаш көрінеді. Осыған орай, қандай мемлекеттің болса да бейнесі мен келешегі жастарға байланысты болмақ. Жастар болғанда да талантты жастар, себебі ұлттық тәлім-тәрбие алмаған жастың ұлттық рухы болмайды.

Хангелді немересі Райымбек он алты жасқа толғанда Төле биге сәлем беріп, батасын алуға барады. Қонақ болған Райымбек аттанар алдында дана қартқа мынадай сауалдар қойыпты:

Жер деген немене?

Ел деген немене?

Жер сәні деген немене?

Ел сәні деген немене?

Сонда Төле би:

Жер дегенің – тіршілік,

Ел дегенің – қара халқың.

Жер сәні – ұшқан құс пен жүгірген аңы, аққан суы, жайқалған шалғыны, ну орманы.

Ел сәні - өркендеп өскен ұл мен қызы – деген жауабынан, жастар тәрбиесінің қоғамның қай кезеңінде болса да үлкен маңызға ие болғанын көреміз /2/.

Біз келешекте қуатты мемлекет, зиялы қауым құрамыз десек, жастарды инабаттылыққа, мәдениеттілікке тәрбиелеуді үнемі қолға алуымыз керек. Ал, ол тәрбиенің негізі – «Ата-баба жолы» (Араб жазбаларында (ибн Хаукал,

Әбу-Фарас, әл-Мұқаддаси, Әбу Дулаф т.б.) ата-бабаларымыздың әдет-ғұрып заңдары: «Төрелік», «Ереже», «Жарлық», «Ата-баба жолы», «Жол-жоба», «Жол-жора» деп аталған), ұлттық салт-дәстүрлері мен ұлттық қасиеттері болуға тиіс /3/. Осы талап-тілектерді орындаудың ең бір пәрменді құралы ретінде – оқу-тәрбие жұмыстарында халықтың қымбат рухани-мәдени қазынасын пайдалану, қаншама уақыт өтсе де тот баспайтын бабалар өсиетіне сүйену. Өйткені, алға қарай аяқ басқанда, өткеннен нұр алмай, рухани азық алмай болашаққа қадам басу мүмкін емес.

Адам өмірінің гүлденіп, адам табиғатының әбден көркейетін шағы – оның жастық кезеңі. Барлық жастарға эстетикалық тәрбие берумен қатар эстетикалық талғамын қалыптастыру мен мәдениетін көтеру қаншалықты игі міндет болса, соншалықты қиын әрі күрделі міндет. Оның орындалуы бір күннің немесе бір жылдың жұмысы емес /4/. Сондықтан да, адамзат мәдениетінің өткендегі жақсы дәстүріне сүйене отырып, жаңа заман шындығын шынайы бейнелеу жөнінде еркін ізденіс, батыл жаңалықтар табуға толық мүмкіндік туғызу бүгінгі қоғамның өзекті мәселесіне айналу қажеттігі туындап отыр.

Қорыта айтқанда, бұрынғы өткен бабалардың мәдени-рухани мұрасындағы олардың өсиеті мен өнегесін дұрыс пайдаланып, ұлттық мәдениет пен рухани мұраны жастарымыздың қажетіне жаратқанда ғана салауатты өмір сүріп, жалпы адамзаттық өркениет дәрежесіне көтерілуге мүмкіншілік пайда болады. Жастардың эстетикалық мәдениетін қалыптастыру мәселесі мемлекеттік саясатқа айналуы қажет. Болашағымыздың жарқындығына қатысты бұл мәселе рухани өміріміздің өзегі болуы тиіс.

1. *Ертедегі әдебиет нұсқалары.* – Алматы, 1967. -215 б.
2. *Мемлекеттік тіл және рухани мәдениет.* – Алматы, 2001. -184 б.
3. *Өсерұлы Н. Қазақ әдебиеті // №8, 1997, 25 ақпан.*
4. *Әбенбаев С. Эстетикалық мәдениет негіздері.* – Алматы, 2005. - 290 б.

Резюме

В статье приводятся казахские народные традиции, формировавшие многие века эстетику, культуру нации. Указываются пути использования их в психолого-педагогическом процессе формирования эстетики и культуры у школьников.

Summary

The Kazakh public tradition happen to in article formed many ages' aesthetics, culture nation. They Are indicated way of the use them in psychology-pedagogical process of the shaping the aesthetics and cultures besides training.

МЕТОДИКА РАБОТЫ НАД ВЫПОЛНЕНИЕМ НАТЮРМОРТА В ТЕХНИКЕ МАСЛЯНОЙ ЖИВОПИСИ

К.А.Омирбаев –

старший преподаватель кафедры академической живописи

Прежде чем приступить к живописи натюрморта масляными красками, необходимо познакомиться с материалами работы, изучить технологию живописи. Кроме того, необходимы практические умения и знания. Так, нужно знать, как делается подрамник, как составлять грунт, как грунтуется холст и картон. Необходимы и другие специальные знания, которые приобретаются в процессе практической работы.

К сожалению, не всегда отдается отчет в том, насколько важно работать хорошими материалами. Широко распространенным недостатком является небрежное отношение к палитре и кистям. Рассмотрим основные материалы масляной живописи. Основой масляной живописи служат холст, картон, фанера. В последние годы используют различные современные материалы, например, оргалит.

Все перечисленные материалы для работы на них масляными красками требуют специальных покрытий, называемых грунтами. Грунт служит как бы посредником между краской и основой; он позволяет свободно положить краску на холст, препятствует проникновению в холст или картон масла. Масла, оказывающего разрушающее действие.

Наиболее распространенной основой является холст. Для масляной живописи используется льняная ткань с ровным плетением. Сорта: крупнозернистый (пастозная живопись), среднего зерна, мелкозернистый (тонкая живопись и этюды). Холст натягивается на подрамник. Подрамник делается из сухого выдержанного дерева. Все четыре стороны его должны иметь скос во внутрь. Натяжка холста должна отвечать следующим требованиям: она должна быть достаточно сильной, расположение нити должно быть строго параллельно граням подрамника. Затем, начиная с середины одной из сторон, забивают несколько гвоздей, оттягивают холст в ту и другую сторону. Затем так же с других сторон. Завершающим этапом натяжки является подгибание холста на углах, где не допускаются складки.

Грунт бывает различных видов: клеевой, эмульсионный, масляный, полумасляный. Клеевой грунт является самым простым по изготовлению и не требует длительной сушки. Кисть должна ровно наносить грунт на поверхность холста параллельными движениями по направлению нитей основы. Грунтуют сначала в одном направлении, затем в противоположном. Поверхность шлифуется.

Разбавителями для масляной живописи являются различные лаки - капаловый, мастичный, кедровый, а также масло льняное, скипидары. Лучшим из них можно считать пинен, приготовленный из очищенной нефти. Хорошим разбавителем считается так называемый тройник, составленный из двух частей лака, одной части масла, трех частей растворителя.

При работе красками, художник пользуется кистями, палитрой, масленкой, мастихином.

Кисти в масляной живописи употребляются преимущественно щетинные (плоские и круглые) разных размеров. Для проработки мелких деталей пользуются колонковыми кистями, а также плоскими или круглыми средних и малых размеров. После каждого сеанса кисть надо тщательно мыть водой, а затем завертывать в бумагу.

Палитра всегда должна быть чистой. Краски на ней располагаются по краям в строго определенном порядке (от светлого к темному, по принципу теплых и холодных). После каждого сеанса следует чистить палитру мастихином, т.е. удалять ненужные смеси, а рабочее поле протирать тряпкой.

Масленка также требует чистки. Следует помнить, что успех в живописи во многом зависит от состояния материалов.

Этюдник нужен художнику не только для того, чтобы размещать в нём материалы, он служит и своеобразным мольбертом. Для этой цели к нему приделаны выдвижные ножки подставки.

Работа над живописью масляными красками требует строгой методической последовательности. Структурную основу изображения натюрморта маслом составляет рисунок, поэтому, после нахождения композиционного решения группы предметов в предварительных эскизах и исполнения этюда с натуры, следует сделать грамотный рисунок на холсте.

Рисунок под живопись маслом может быть выполнен разными материалами: углем, мягким графитом, кистью и разбавленной масляной краской. Окончательный рисунок можно обвести тушью. При достаточно уверенном владении рисунком можно рекомендовать делать его кистью, выбрав для этого прозрачную краску, а жидкой и цветной краской могут быть прописаны теневые части натюрморта, падающие тени, а также намеченные основные отношения между предметами, т.е. делается подмалевок.

Подмалевок делают обязательно с теневых и темных мест жидкой краской, это придает все работе энергичный насыщенный цвет, позволяющий также энергично и цветно писать полутон и освещенные части. На стадии подмалевка следует раскрыть основные цветовые отношения. Письмо должно быть свободным, энергичным с использованием широких кистей.

Построение живописного изображения может осуществляться различными техническими приемами. Старые мастера предпочитали пользоваться прописями. После жидкого подмалевок производилась энергичная, с использованием белил, пропись световых частей и полутона. Часто применялся тонированный грунт. Света писались корпусными маслами, четко строящими форму. Далее краски должны просохнуть. Затем работу завершали лессировками. В учебных условиях этот прием недостаточно удобен. Иногда рекомендуют пользоваться подчистками, т.е. перед сеансом соскабливать непросохшую краску мастихином.

Исполняя натюрморт, необходимо очень внимательно следить за поверхностью тоновых различий между отдельными частями: фоном,

предметами, за изменением цвета по форме.

Метод сравнения является основой для поиска цветовых отношений. Писать надо раздельными мазками так, чтобы каждый мазок составлял гармоничный переход, Соответствующих изгибу формы и освещению, должен быть крупным или мелким, пастозными или лессировочным.

Работа должна вестись во всех частях этюда равномерно, прокладывая свет в одном месте надо сразу же проложить свет в другом участке, сравнить их между собой. Чтобы добиться верного тона, следует изменить или более верно написать окружение. Выделение светлого пятна требует темного окружения. Проработка деталей - наиболее ответственный этап работы с

Задачей учебной живописи является развитие способности видеть натуру во всем ее многообразии и богатстве форм и красок. Надо учиться умению передавать это многообразие, создавать конкретный образ, обогащенный характерными деталями. Вместе с развитием зрительных восприятий необходимо овладевать методикой выполнения живописного произведения, соблюдать последовательность, что обеспечит профессиональный порядок освоения техники живописи, создаст условия для успешного завершения работы.

На завершающей стадии изображение приводится к целостному виду. Здесь уместны и лессировки, и пастозный мазок. В завершающей стадии необходимо сосредоточиваться на изображении, натура теперь нужна как справка, по которой проверяют верность цветового решения.

Искусство натюрморта возникло в начале 19 века. И в течение столетий оно расцветало и развивалось. Раскрывали его такие великие мастера, как голландские живописцы, Шарден, Сезанн.

Данный жанр позволяет с помощью простых предметов создавать определенное настроение, образ. Натюрморт на протяжении всей своей истории развития содержал в себе символику, то есть определенные предметы имели определенное значение. С помощью данного жанра художники передают свое отношение к окружающему миру. Поэтому, особенно в последние годы, когда стал вопрос о формировании национального самосознания, большое внимание стали уделять национально - культурному мировоззрению, эстетическому развитию, стали более углубленно и подробно изучать искусство как фактор воздействия на развитие молодого поколения нашей страны. Натюрморты, посвященные народному искусству, раскрывают историю нашей страны, ее традиции, что позволяет формировать патриотизм, национальное самосознание. Используя различные средства выразительности в натюрморте, художник показывает нам свои чувства, свое отношение к тому, что изображено.

Творческую работу представляет серия из двух картин, объединенных общей темой. При этом работы показывают нам специфику жанра и его разнообразные стороны. Нами были выбраны весна и осень как наиболее яркие, на наш взгляд, времена года. Весна с ее легкими, воздушными цветами, прозрачностью и нежностью. Осень с ее яркими, живыми, насыщенными цветами, богатая и щедрая. С помощью этих времен года мы

постараемся показать многообразие цветовых оттенков и объектов окружающей среды, создать образ в каждой работе. При внимательном анализе картин мы видим укрупненное изображение предметов, приближенное к зрителю. Предметы находятся на первом плане. Угол зрения в картинах позволяет передать в перспективе пространство, в котором живет человек, то есть сюжет передает незримое присутствие человека.

При подготовке и выполнении творческих работ мы использовали натуральный материал, собранный нами в ходе пленэрной практики, этюды и зарисовки, копии произведений художников, а также этюды с учебных постановок и творческие работы.

Проблема цвета всегда была и остаётся актуальной для живописца и дизайнера, ткача и архитектора - для всех, кто так или иначе использует цвет в своей профессиональной деятельности. Основы понимания цвета как художественного средства должны закладываться на школьной скамье, так же как и основы владения, рисунком и живописью. Но, хотя наука о цвете для художников и существует, она практически недоступна учащимся, так как рассеяна по десяткам и сотням источникам.

Именно натюрморт, на наш взгляд, способен эмоционально воздействовать на зрителей локальными цветовыми пятнами, без излишних уточнений и конкретизации деталей. Мы пришли к выводу, что искусство правильно использовать цвет и формы предметов, окружающих нас в натюрморте могут решать множество задач. Например: выделить главный элемент; связать все элементы воедино; уравновесить структуру или, наоборот, разрушить равновесие; разделить пространство на зоны или участки; указать направление движения; выявить собственный ритм структуры и многое другое. Кроме того, цвет может выступать в роли носителя информации, причём такой информации, которая воспринимается мгновенно, без всяких усилий и на большом расстоянии.

Всё это невозможно без исследования теоретических основ и практической возможности выполнения натюрморта в технике масляной живописи. Изучение техники выполнения натюрморта на сегодняшний день является важнейшим средством воздействия на личностное развитие подрастающего поколения, средством эстетического развития, обучения изобразительному искусству.

1. Беда Г.В. Живопись: Учебник для студентов педагогических институтов.- М.: Просвещение, 1986,- 192с. - ил.

2. Пучков А.С., Триселев А.В. Методика работы над натюрмортом: Учебное пособие для студентов художественно-графических факультетов педагогических институтов.-М.: Просвещение, 1982. -160 с.

3. Виффен Валерии. Как научиться рисовать натюрморт: Пособие по рисованию / Пер. с англ. И.Гиляровой,- М.: Изд. ЭКСМО - Пресс, 2001.-64с.- ил.

Түйін

Бұл мақалада майлы бояу техникасында натюрморт орындаудың

әдістемесінің жетілдіру жолдары қаралған, живописьті меңгеру үрдісі сұрақтарына жауап таба аласыздар.

Summary

In this article are examined the ways of improving the method of operation on the fulfillment of still life in the technology oil, and questions in the process of instruction in painting also are analyzed.

МУЛЬТИМЕДИА - НОВЫЙ ВИД ИСКУССТВА

С.А.Дубровина -

*магистрант 2 курса, специальность «ИЗО и черчение»,
кафедра «МПСД и история искусства» КазНПУ имени Абая*

Современность требует серьезного переосмысления многих вещей в областях, которые до сих пор считались незыблемыми. Например, в области искусства. Искусство всегда мыслилось как сфера гуманитарная, то есть то, что изучает человека, его становление, эволюцию, изменения. И это справедливо не только для общеизвестных гуманитарных наук, таких как философия, история, география и др., но и тех, что мы привыкли причислять к «точным» - физика, математика, геометрия, биология, генетика, ибо они также занимаются изучением, как человека, так и его мира. Точная наука невозможна без воображения, творческого мышления, креативного подхода, и гуманитарная сфера не может быть полной без вмешательства точных наук. Так составление красок для живописи требует элементарных знаний по химии, выбор перспективы - основ геометрии и т.д. Поэтому сейчас мы не можем пытаться действовать старыми методами, и единственный путь для нас — постигать мир во всем его многообразии. И искусство есть именно та сфера, где это возможно. «Контрастное противопоставление развивающихся художественных течений, свойственное первой половине XX столетия, во второй его половине сменилось сопряжением когда-то непримиримых творческих тенденций, появилась возможность говорить об их взаимопроникновении и диалоге».

В данный момент, по мнению специалистов в области развития современного искусства, самыми актуальными являются:

- освоение виртуального пространства как новой художественной среды и сферы «бытования» зрителей;
- совмещение (взаимодействие) виртуальных и реальных жанров и технологий;
- развитие визуальной культуры;

Причина этого явления, вероятно, кроется в том, что виртуальный образ коренным образом отличается от традиционного, при этом, не переставая оставаться таковым, потому что «физически» не существует, а создается и удерживается в неким условном пространстве, а самое главное, открыт всем и каждому, то есть интерактивен.

Компьютеры всё глубже проникают во все сферы человеческой деятельности. Не составляет исключения, и художественное творчество в разных формах его проявления. Художники, дизайнеры, режиссёры, мультипликаторы в своём творчестве активно и плодотворно используют возможности персональных компьютеров. На данный момент без применения компьютерной графики не обходится ни полиграфия, ни кино, ни телевидение, ни реклама, и образовательные программы, и архитектурное проектирование в виде чертежа на ватманском листе с рейсшиной, рейсфедером, кистью и нежной отмывкой - скоро станет милой сердцу архаикой. Благодаря новым графическим программам не надо делать макетов, можно вписать проектируемое здание в существующую застройку и увидеть результат в виде уже реального объекта в объемном изображении, а можно создать и демонстрацию проекта в движении. Новые технологии в искусстве вытесняют традиционные не потому, что отвергают их суть, их философский и духовный смысл, но лишь оттого что предоставляют мастерам разных сфер искусства новые и очень широкие возможности/1/.

С возникновением компьютера появился совершенно новый вид искусства - мультимедиа. Мультимедиа (лат. Multum + Medium) - одновременное использование различных форм представления информации и ее обработки в едином объекте-контейнере. Например, в одном объекте - контейнере (англ. container) может содержаться текстовая, аудио, графическая и видео информация, а также, возможно, способ интерактивного взаимодействия с ней/2/. В ней объединились возможности 2D графики (2 Dimensional - двухмерная, плоская) и 3D графики (соответственно трехмерная, объемная), книг и кино.

Работа в жанре мультимедиа не представляется возможным без наличия компьютера, но и это ещё не всё, в компьютере обязательно должны быть необходимые программы, учитывающие самые различные потребности художника, будь то двухмерная или трёхмерная графика, и интерфейс каждой программы способен стать аналогом мастерской художника. Например, интерфейс самой популярной программы по редактированию и преобразованию фотографий, то есть работы с двухмерными изображениями Adobe PhotoShop содержит необходимый набор инструментов для работы фотохудожника, и является эталоном графического редактора. Он предлагает множество уникальных инструментов: выбор нужного цвета - дело секунд, выбор нужной кисти/штампа/фильтра – также практически мгновенная операция. Возможность отменять свои действия, а также сохранять свою работу на любой стадии и возвращаться к ней в последующем значительно облегчает и ускоряет работу фотографа. В его распоряжении оказываются и всевозможные эффекты, которые позволяют преобразить обычное изображение по канонам практически любого художественного стиля. Painter же программа исключительно для художника живописца или графика, Corel Draw –предусматривает потребности дизайнера. И это ещё не весь список программ для работы с компьютерной графикой, ещё есть Autocard, QuarkXpress, Page Maker, Corel Xara, ещё

множество различных программ. Компьютер не только предоставляет широкий выбор технических возможностей и эффектов, но и позволяет предельно упростить и ускорить труд представителей творческих профессий, тем более что нынешний ритм жизни требует действий чётких и быстрых.

Для работы с трёхмерными изображениями используются другие программы. Самый яркий образец трёхмерной графики - куб - объект, существующий в трех измерениях. В классическом искусстве трёхмерными можно считать архитектуру и скульптуру, но и кино есть искусство трехмерное. Режиссер, воплощая художественный замысел своего фильма, в качестве трехмерных объектов используют людей, животных, а также естественные природные пейзажи, ландшафт или реальную архитектуру. В отличие от него компьютерщик - художник 3-х мерной графики все трехмерные объекты моделирует: и архитектуру, и фигуры человека или животного, и пейзажные сцены. А затем анимирует готовые модели, то есть «оживляет» их, придает им движение. Всем известен такой термин - анимационный фильм. Это - мультипликационный фильм, но принципы анимации здесь различны. Для мультфильма художник создает серию рисунков, изображающих все промежуточные стадии между двумя различными движениями. Совсем иной принцип анимации трехмерных объектов - если создана модель фигуры человека, то у него должны двигаться руки, ноги, головы, при необходимости создать мимику лица.- возможно и это. То есть вместо киноактера моделируется искусственный персонаж, имеющий такую степень сходства с реальным человеком, как того требует замысел. Соответственно может появиться вопрос: зачем моделировать людей, если есть настоящие, живые актёры. На такой вопрос легко можно найти не один вариант ответа. Во-первых, с появлением жанра триллеров, а также в фантастических фильмах в качестве персонажей не всегда выступает человек, очень стали популярны всякие страшилки и чудища. Затем, нравится нам это или нет, но вместе с компьютерном в жизнь вошли компьютерные игры, полностью выполненные в трехмерных программах, ставшие весьма прибыльным бизнесом, поскольку спрос на них не угасает. Во-вторых, бывают ситуации, когда не всякий актер захочет сниматься, например, в рекламных роликах или в опасных сценах. В третьих, при помощи компьютерных эффектов художники могут фантазировать и позволять себе всякие забавные шалости, которые все мы видели опять-таки в рекламе, - танцующих верблюдов, метаморфозы, превращение одного человека в другого, или анимацию известных картин/3/.

В завершение бы хотелось уточнить, что мультимедиа - это новое слово в искусстве не только потому, что оно многофункционально: соединяет звук, видео, текст. Главная его новизна, открывающая новые просторы, состоит в его интерактивности: возможности прямого доступа, перекрестных ссылок, интерактивного поиска, то есть в возможности участия самого зрителя в процессе развития сценария, в его инвариантности. Таких возможностей не дает никакой видеомагнитофон и никакие другие, ранее существовавшие технические средства. Пока что они использованы только в создании жанра

энциклопедии. Но вполне реально предвидеть, что в XXI веке творчество и интерактивность заменят потребление и нарратив (то есть последовательное и однообразное представление о том, что одно следует из другого). То есть музыка и видео должны слиться не только на одном носителе, они должны слиться в сознании человека. Любой мультимедиа- продукт будет обучающим и он должен стать высокохудожественным изделием.

1. www.infocity.kiev.ua
2. www.wikipedia.ru
3. www.infocity.kiev.ua

Түйін

Мультимедиа жанры өнердің бір түрі ретінде қарастырылады. Мультимедиа қолдану үшін компьютерлік білім өте қажет.

Summary

The author of clause considers specificity of computer games as displays of one of the most actual kinds of art virtual.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ ОРНАМЕНТАЛЬНОМУ ИСКУССТВУ

А.Д.Мамажанова —

*магистрант 2 курса, специальность «ИЗО и черчение»,
кафедра «МПСД и история искусства» КазНПУ имени Абая*

В современных условиях духовно-нравственного возрождения общества важная роль в формировании ценностных ориентаций подрастающего поколения, развитии творчески активной личности принадлежит школе, в частности, предметам художественно-эстетического цикла. При этом особое значение приобретает приобщение учащихся к богатейшим традициям мировой и национальной культуры. Обучение и воспитание учащихся с использованием творческого наследия предшествующих поколений способствует формированию эстетического отношения учащихся к окружающей действительности, стимулирует эмоционально-образную, художественно-познавательную активность школьников, способствует развитию их интереса к национальной культуре.

Каждый народ интуитивно исторически стремился выразить в художественной форме, достаточно легко воспринимаемыми изобразительными средствами свое понимание жизни, отношение к природе, восприятие идеала красоты. Произведения декоративно-прикладного искусства, которые в силу их достаточной распространённости и «обиходности» в быту постоянно видят дети, позволяют достаточно легко,

ненавязчиво и непосредственно постигать им богатство, многообразие и эстетическую высоту народной культуры, помогают усвоить глубоко позитивные обычаи, передаваемые от поколения к поколению, учат понимать, ценить и любить прекрасное во всех его проявлениях, приобщают к национальной художественной культуре.

То, что народное искусство обращено, прежде всего, к человеку и комплексно воздействует на интеллектуальную и эмоционально чувственную сферы восприятия предоставляет значительные и широкие возможности для плодотворного использования его в системе художественного и эстетического образования. Уже в первые годы жизни у ребенка начинают складываться психологические свойства - особенности картины мира, чувства, черты характера и др., - которые незримо связывают его со своим народом, своей страной и в значительной мере определяют последующий путь жизни обобщается исследования взаимодействия, как народных традиций, так и художественно-педагогического опыта.

Художественные ремесленные традиции, являющиеся незаменимой школой эстетического воспитания, вырабатывают такие качества, как трудолюбие, аккуратность, тщательность, т.е. именно те черты, которые необходимо применять у народной педагогической практики, Б.М. Неменский отмечает, что «Искусства изобразительные и прикладные таят в себе огромные возможности для развития творческой потенции, фантазии и интуиции, для ощущения ребенком радости ручного труда как творчества» /1, 28-29/. Действительно, с одной стороны, - освоение опыта воображения, воплощенного в творениях людей (а тем самым - развитие и своей собственной фантазии), с другой, - воспитание уважения к труду, вложенному в эти творения, в единстве составляет необходимое условие интеграции подрастающих поколений в исторически развивающуюся культуру - общечеловеческую и национальную. «Авторское начало» в процессе создания и освоения различных «культурных текстов» приобретает принципиальное значение (В.Т.Кудрявцев, Г.К.Уразалиева). Ведь через предметы бытовой культуры, способы действия с ними, ребенок не просто усваивает элементы культурной традиции. Они являются тем общезначимым инструментом, при помощи которого-растущей человек в общении с себе подобными открывает (заново творит) для себя и других собственный уникальный внутренний мир, свое неповторимое Я.

В традиционном искусстве скрыт мощнейший источник психического развития ребенка, его становления не только восприемником, но и субъектом-автором культуры практическое использование декоративно-прикладного искусства это незаменимый инструмент для развития школьника.

Развивающие функции традиционного декоративно-прикладного искусства определяются его направленностью на личностный рост детей посредством творческого самоопределения и индивидуального самовыражения ребенка в общезначимом пространстве культуры. Эта направленность обеспечивается тем, что:

а) в произведениях декоративно-прикладного искусства ребенку предстает исторически воплощенный в этнокультуре образ мира, который остается открытым к достраиванию, насыщению новыми смысловыми содержаниями, что и происходит по мере включения ребенка в процесс декоративно-прикладного творчества;

б) в этом процессе ребенок трансформирует обыденную действительность в «необыденную» (художественно-эстетическую) и с этой новой позиции адекватнее воссоздает реальный порядок вещей;

в) декоративно-прикладное искусство служит источником развития воображения ребенка как универсальной способности основы «человеческого в человеке»;

г) сотрудничество и общение взрослых и детей по поводу произведения декоративно-прикладного искусства (на уровне непосредственного эмоционального контакта, предметных манипуляций, созерцания, самостоятельного творчества и т.д.) ведет к формированию полноценной детско-взрослой общности.

Педагогическое руководство по обучению школьников орнаментальному искусству - это не только комплексная многоплановая работа, но и обращение к личности, к разным сторонам ее творческих способностей в процессе формирования художественных навыков средствами декоративно-прикладного искусства и народного творчества.

1.Неменский Б.М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания: Книга для учителя. - М.: Просвещение, 1987. - 253 с.

2.Мелик-Пашаев А.А. Педагогика искусства и творческие способности -М : Знание, 1991. -96 с.

3.Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика. - М.: Педагогика, 1976. -280 с.

4.Абдугалиева Ш. Халық қолөнері. -Алматы: Рауан, 1992.

5. Әбдігабарова Ұ.М. Қазақтың ұлттық ою-өрнектері: Оқу құралы. - Алматы: Өнер, 1999. -18-33беттер.

Түйін

Бұл мақалада ұлттық ою-өрнектің өнері арқылы оқушылардың эстетикалық қасиетін тәрбиелеуіне көмек беретіні қарастырылады.

Summary

In this article is examined the value of the aesthetical training of schoolboys in the process of study by them national ornaments.

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО /КАК УНИКАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ МИРОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Г.М.Рузиева-

Декоративно-прикладное искусство (от лат. decore - украшать) - вид искусства (близкий к изобразительному), произведения которого представляют собой предметы, обладающие определёнными художественно - эстетическими свойствами, но в то же время имеющие непосредственное практическое назначение в быту, труде или специально предназначенные для украшения жилищ, архитектурных сооружений, улиц, площадей, парков и т.д. В произведениях декоративно-прикладного искусства органически сливаются функциональные, конструктивные особенности (прочность, экономичность) и эстетические свойства (красота, художественный образ и т.д.)/1,20/.

По своему происхождению декоративно-прикладное искусство – один из самых древних (наряду с архитектурой) видов искусства. Оно зародилось на заре человеческой истории, когда первобытный человек, в процессе борьбы за существование впервые изготавливал необходимые для жизни бытовые предметы, вкладывая в них не только физическую силу, но и духовные, творческие, художественные способности, т. е. начинал «творить по законам красоты». Окончательно этот вид искусства сложился после выделения ремесел в самостоятельную отрасль производства. Народные умельцы до наших дней остались верными хранителями замечательных традиций древнего декоративно-прикладного искусства. Произведения, созданные ими, служат образцом для массовой фабричной продукции этих изделий.

Решая в совокупности, как и архитектура, практические и художественные задачи, декоративно-прикладное искусство одновременно принадлежит к сферам создания и материальных, и духовных ценностей. Произведения декоративно-прикладного искусства неотделимы от материальной культуры современной им эпохи, тесно связаны с отвечающим ей бытовым укладом, с теми или иными его местными этническими и национальными особенностями, социально-групповыми и классовыми различиями. Составляя органическую часть предметной среды, с которой повседневно соприкасается человек, произведения декоративно-прикладного искусства своими эстетическими достоинствами, образным строем, характером постоянно воздействуют на душевное состояние человека, его настроение, являются важным источником эмоций, влияющих на его отношение к окружающему миру /2,78/.

Произведения декоративно-прикладного искусства различаются по типу созданных изделий (мебель, кружево, ювелирные украшения, игрушки и т. д.), по материалу, из которого изделие создано (художественный металл, художественная обработка дерева, художественное стекло, лак, фарфор, бронза, керамика и т. д.), но технике обработки материала (художественная резьба, роспись, чеканка, художественное литье и т.д.). Несмотря на относительность границ, следует различать также декоративную и прикладную разновидности этого искусства. Если предметы прикладного

искусства (мебель, осветительная арматура, утварь, одежда, радиоприемники и т.п.) оказываются художественно выразительными в основном благодаря эстетическому совершенству своей формы (красота силуэта, пропорций, изящество линий, мастерская обработка материала и т. п.), то декоративным произведениям (росписи стен и бытовых предметов, декоративные скульптурные рельефы, мелкие статуэтки, гобелены, вышивки, ковры, резные украшения и т. д.) присущи изобразительные сюжетные композиции или орнаментальные украшения. В ряде случаев, например, в античных вазах или современной фарфоровой посуде декоративные украшения, соответствующие функциональным целям и конструктивным особенностям, сочетаются с эстетической ценностью формы предметов. Как для декоративного, так и для прикладного искусства огромное значение имеет тесная связь с архитектурой, а также с монументальными разновидностями живописи и скульптуры /3,25/.

Идейно-эстетические возможности декоративно-прикладного искусства в сравнении, например, с изобразительным искусством более ограничены. Это объясняется тем, что идеологическая, мировоззренческая стороны в декоративно-прикладном искусстве выражаются со значительно меньшей полнотой, четкостью и непосредственностью, нежели в других видах искусства.

Сила эстетического воздействия произведений декоративно-прикладного искусства обусловлена, прежде всего, повседневностью и разнообразием их применения, а следовательно, и возможностью широкого их восприятия как отдельными людьми, так и целыми коллективами.

Декоративно-прикладное искусство является почвой и основой любой национальной культуры, от него тянутся нити ко всем видам художественной деятельности людей /3,56/.

Декоративно-прикладное искусство - сложное и многогранное явление культуры. Понятие это очень широкое и глубокое. Широкое потому, что охватывает многие виды народного промысла - зодчество, музыку, танцы, фольклор, бытовое искусство. Глубокое потому, что живет вместе с народом, уходя корнями в седую древность и развиваясь в наши дни.

Уже в формах каменных орудий первобытного человека, в простейших геометрических фигурах орнамента на древнейшей керамике проявляются начатки творчества, которое сопровождало жизнь народа на протяжении всей его истории. Шло время, сменялись исторические эпохи и многие поколения людей, но всегда существовала в народе потребность украшать свой быт, делать радостным труд, дополнять свою нелегкую жизнь красотой.

Наиболее искусно украшались вещи не повседневного пользования, а праздничные, предназначенные для определенных, подчас сложных ритуалов и народных обрядов. С давних пор и до наших дней существует народная традиция особым образом отмечать все самые значительные события в жизни. В семье это были рождение, свадьба, похороны; в труде и хозяйстве сев, косьба, жатва – праздники сельскохозяйственного календаря, связанные с выращиванием хлеба, сбором урожая. Они сопровождались обрядами и

большими народными гуляньями, в которых наряду с музыкой, песнями, танцами немалая роль отводилась предметам бытового назначения /1,31/.

Мы почти не знаем имен народных мастеров. Но история не предала забвению анонимных творцов декоративно-прикладного искусства - крестьян, сельских и городских ремесленников, чьим трудом и талантом созданы совершенные произведения. Свое мастерство они передавали от отца к сыну, от деда к внуку, буквально "из рук в руки". Из поколения в поколение отбирались и совершенствовались удачные находки одних, выдумки и новшества других. Время отбрасывало все случайное, несовершенное, шлифуя и сохраняя только ценное и высокохудожественное. Так поиски и достижения отдельных мастеров соединялись в коллективной сокровищнице народного творчества, непрерывно пополняемой многими династиями ремесленников.

Украшая быт, произведения декоративно-прикладного искусства жили и умирали вместе с поколениями людей. В них отражалась эпоха, жизненный уклад, вкусы и идеалы людей определенного времени.

Как правило, народные мастера создавали вещи для себя и ограниченного круга односельчан. Использовали их в крестьянской семье и хозяйстве. Так делали многие предметы деревянной утвари, орудия труда, игрушки, ткани, вышивки.

Мастер вкладывал в изделие всю свою любовь и талант. Произведения декоративно-прикладного искусства порой наивны, но искренни и простодушны. В них выражена мудрая простота взглядов, дум, чувств и чаяний народа.

1. Агапов П., Кадырбаев М. Сокровища древнего Казахстана. - Алма-Ата: Жалын, 1979. - 117 с.

2. Анри де Моран. История декоративно-прикладного искусства от древнейших времён до наших дней. - М.: Искусство, 1982. - 154 с.

3. Эстетика: Словарь / Абрамов А.И. и др.; Под общ. ред. А.А.Белнева, - 93 с.

Түйін

Осы мақалада сәндік - қолданбалы өнер дүниежүзілік мәдениеттің бірегей құбылыс ретінде анықтап қарастырылады.

Summary

In this article decorative – applied skill as the unique phenomenon of the world culture is considered.

ЖАС ҰРПАҚТЫҢ БОЙЫНА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕНІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

М.Б. Джабықбаева-

Адам өмірінің рухани саласының бірінде - эстетикалық, тәрбиенің атқаратын қызметі айрықша. Эстетикалық тәрбие тұлғада әсемдік сезімін дамытады. Адам әсемдікті сезінуден, өз өмірін сұлулық заңымен құруға ұмтылады. Эстетикалық тәрбие адамгершілік, ақыл — ой, еңбек пен өнер тығыз байланысты. Табиғатқа, әдебиетке, театрға, музыкаға, поэзияға, көркем сурет және т. б. өнерге деген сүйіспеншілік адамның жан - жақты саналы дамуына әсер етеді. Адамның өмірде тұлға болып қалыптасуында эстетикалық тәрбиенің маңызы зор. Әсемдік рахаты әр адамды жақсылыққа, ұжымшылдыққа, адал еңбекке жетелейді.

«Эстетика» термині гректің «эстезис» - сезімталдық деген сөзінен шыққан. Бұл сөзді алғаш рет неміс өнертану ғалымы Баумгартен ғылыми атау ретінде енгізді. 1750ж. оның «Эстетика» деген еңбегі жарық көрді. Сол кезден бастап эстетика ғылым саласына айналды. Ал эстетика ұғымының өзі ертеректе. туған. Оның бастауы ежелгі заманға кетеді. Өркениет өрісінде адам өзің қоршаған ортада сұлулық іздеп, сезінуге үйренеді. Бұл қабілет эстетикалық сезім деп атауын алды. /1, 103/

Эстетика дегеніміз түпкі тегінде дүние танудың бір түрі. Эстетика - өмірді сезім арқылы танып, білудің негізгі жолы. Бұл сезім оның моралдық және адамгершілік бейнесіне асыл қасиет беріп тұрады. Адамның өмірге эстетикалық көз қарасы оның өмірі мен қызметінің барлық саласынан, әсіресе өнерге көзқарасынан көрінеді. Эстетикалық талғамы биік, сезімтал адам еңбектегі әдемілікті, табиғаттағы сұлулықты, өнердегі әсемдікті танып, оны сүйе, қастерлей білетін болады. Эстетикалық сезім - адам тәрбиесінде, еңбек үстінде тарихи қалыптасып дамыған рухани қымбат қасиеті. Маркс сөзімен айтсақ: «Адам табиғатының тек кең өріс алған объективті байлығының молдығы арқасында ғана адам сезімінің субъективті байлығы пайда болады, қысқасы адамның ләззат алуға бейім кейбір сезімдері жаңа туып, кейбірі одан әрі дамып отырады. Адамның дамуы эстетикалық сезімнің көрінісі өнер саласында қатты байқалады. Демек, жаңа қоғам орнату дәуіріндегі адамның материалдық рухани дамуының биік дәрежесі оның эстетикалық сезімінің де жан - жақты кемелденуін талап етеді. Сондықтан эстетикалық тәрбиенің белсенді рөлі үнемі күшейе беруі қажет / 2, 37/.

Эстетикалық тәрбиенің мақсаты бұл ең алдымен адамдарда өзінің айналасындағы сұлулықты көре, сезіне білу, бағалай білу және қабылдай білу қабілетін арттырып, оқулықтың заңдарына сәйкес өмірді жаңартып, өзгертіп отыруды міндеттейді. Адамды жан - жақты етіп тәрбиелеу мәселесінде тәрбиенің барлық түрлерін қамту қажет, олар саяси - идеялық, еңбек тәрбиесі, адамгершілік эстетикалық және дене тәрбиесі.

Халқымыздың әл - ауқатының өсуіне байланысты мәдениетімізде жоғары деңгейге көтерілді, халқымыз қоғамдық өмірге мемлекет істеріне белсене араласа бастады, рухани өмірдің барына байланысты халықтың эстетикалық қажеттілігі арта бастады.

Адамның жан дүниесі, эстетикалық сезімі, өз қолымен мәдени қорды

жасай отыра, табиғатты өзгерте отыра өзі де өзгереді, өзі де соған орай қалыптаса бастайды, түсінігі өзгереді. Эстетикалық сезім дегеніміз ойлау қабілетімен тікелей байланысты. Адам өзін қоршаған дүниені сезім мен ақылдың тоғысуы арқылы қабылдайды. Сондықтан да адамның сезіміне әсер ететін өнер туындыларын ұсынып отыру керек. Суретшілердің, мүсіншілердің шығармаларын, ол шығармалардың тәрбиелік мәнін көрсету қажет. Сонымен қатар бүгінгі адамдардың эстетикалық талғамының көрінісі болып табылатын сәулет өнері жәйлі де айту керек. Эстетикалық адамгершілік тәрбиенің маңызы күннен - күнге әдебиет пен өнердің өсуімен тығыз байланысты болып жатыр. Эстетика мен адамгершілік тәрбиенің байланысы әсіресе жастарды тәрбиелеуде, оның ішінде студенттерге дүниетанымның дұрыс қалыптасуы және адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіруде әдебиет пен өнердің атқаратын ролі өте зор. Әсіресе жоғары оқу орнындағы адамгершілік тәрбие студенттердің білімге деген құштарлығын арттырып, эстетикалық мұраттарының қалыптасуна ықпал етеді.

Біздің қоғамымызда жаңа тұрпатты адамдарды қалыптастыруда адамгершілік эстетикалық тәрбиенің маңызы өте зор. Тәрбиенің барысында эстетиканың тек қана өнермен шектелмейтінін түсіну қажет. Өнердің түрлері мен жаналары жайлы білу және ол білім адамды эстетикалық тұрғыдан тәрбиелейтінін жақсы білеміз. Бірақ бұл жердегі ең басты мәселе, адам өзінің жан - жағын қоршаған дүниенің сұлулығын сезіну, соны көре білу, табиғаттың әсемдігін түсіну, және сол адамның бойына дүниенің әдемілік заңдарына сәйкес өзгертуге талпынатын қасиеттерді дарыту басты мақсат болып табылады. Эстетикалық сезімі жақсы қалыптасқан адам - ол эстетикалық - көркемдік біліммен қаруланған, шындықты эстетикалық тұрғыдан бағалай алатын, көркем шығармаларды талдай алатын, өзінің ой - пікірлерін мұратпен ұштастыра алатын және өзіне — өзі сын көзімен қарай алатын, өзінің еңбегін, тіршілігін, өмірдегі мақсатын дұрыс жолға қоя білген адам, және ішкі жан дүниесі бай, бойынан адамгершілік қасиеттер көрінетін адам.

Адам эстетикалық тәрбиені өзінің бүкіл өмірінің, қызметінің барысында алады және тәрбиеленеді. Және біздің өмір шындығымыздың өзі басты тәрбиеші. Бірақ сол өмір шындығының өзінен адамдар әртүрлі өнегелік тәрбие алады. Сондықтан да тәрбие мәселесіне өте сақ болу керек. Бұл жерде философиялық - этикалық, психологиялық, педагогикалық білім қажет.

Эстетикалық білім адамның жас кезінен бастап қажет ететін білімі болу керек. Көптеген мәселелер, мысалы өмірдің мәні және еңбек жәйлі, моралдық еркіндік пен тәртіп, қайырымдылық пен зұлымдық, әділдік және басқа салаларға бір сезбен жауап беру өте қиын. Сондықтан да эстетикалық тәрбиенің шын мәніне терең түсініп, талдау жасап, қоғамның ілгерілуіне, өмірдің жақсара беруіне қызмет ететін жағдайға жеткізе беру керек.

Эстетикалық тәрбиені ұйымдастырушылар ең алдымен мына мәселені түсіне білуі қажет - эстетика және мораль ол ең алдымен қоғамдық қатынастардың бір бөлшегі және дүниені танудың игерудің ерекше формасы екенін білу қажет. Қоғамдық қатынастар, сонымен қатар адамдардың өзара

катынасы эстетикалық сипат алады. Өнер арқылы эстетикалық әсер ету, кең мағынамен айтқанда, адамның мінез - құлқының қалыптасуына ықпал етуі, адамгершілікке баулу, ой - өрісінің кеңеріне ықпал жасау эстетиканың басты мақсаты болып табылады. Эстетика сезімді қозғай отыра ақылға әсер етеді. Егер адам аруақытта өнерге, әдебиетке жақын болса, көркем шығармалардан әрдайым сусындап отырса, оның бірте - бірте дүниеге, өмірге көзқарасы эстетикалық сезімі қалыптасады. Ал эстетикалық сезім дегеніміздің өзі әдебиет пен өнердің заттар мен құбылыстардың ғажап қасиеттерінің әдемі әсерінен оянып, рахатқа бөленетін, адамның ішкі рухани қасиетін, рухани қазынасын байытып, нөрі санада өмір бойы сақталатын сезімді эстетикалық сезім деп айтамыз. Адамның рухани жағынан баюы эстетикалық сезіммен басталады, өмірге әсемдік тұрғысынан қарау, көру, есту, білу - бәрі эстетикалық сезіммен астасып жатады.

1. Әбиев Ж., Бабаева С, Құдиярова А. Педагогика. - Алматы: Дарын, 2004. -448 б.

2.Әбенбаев С. Эстетикалық мәдениет негіздері. — Алматы: Дарын, 2005. - 280 б.

3. Балтағұлова А.Б. Эстетика және адамгершілік тәрбие. - Алматы, 1984. -17 б.

Резюме

В данной статье автор рассматривает проблемы эстетического воспитания учащихся.

Summary

In this article the author considers the problems of aesthetic education of the students.

РЕСЕЙ КЕСКІНДЕМЕ ӨНЕРІНІҢ ҚЫТАЙ КЕСКІНДЕМЕ ӨНЕРІНЕ БОЛҒАН ӘСЕРІ

Чен Вейдже -

Абай атындағы ҚазҰПУ, көркемсурет графика факультеті, «АПОӘ және өнер тарихы» кафедрасының 2 курс магистранты

Ресейдің кескіндеме (живопись) өнерінің қытайдың кескіндеме өнеріне әсері терең болды, әрі ұзаққа созылды. Ертеректе Ресейде суретшілер Ресей сурет кескіндеме өнерін үйрену барысында социалистік жолда реалистік тұрғыдан бейнелеу арқылы суретшілер үлкен университеттерде жаңалық шығару қызметі мен педагогикалық үйрену қызметін бірге ұштастырған. Ресей кескіндеме өнерін үйрену барысында қытай суретшілері реалистік кескіндеме өнерін нақтылы үйрену арқылы қытайдың ұлттық

кескіндеме өнеріне оң өзгерістер алып келді. Қытайдың кескіндеме өнерінде екі жағы болды: объективті және субъективті. Яғни қытайдың ұлттық бейнелеу өнеріне өзгеріс әкелді.

Өнер адамдары жасампаздықты жаратуда Ресей кескіндеме өнерінің оңды-солды әсері болды. Қытайдың бейнелеу өнерінде алғашында сызықпен (контурмен) бейнелеуді негіз етсе, ал енді оларға реалистік тұрғыдан шынайы, нақты бейнелеуге үйретті. Суретшілердің стилінде ерекше өзгешеліктер пайда болды.

Ресейдің атақты суретшілері Суриков, Репиндердің Қытайдың реалистік кескіндеме өнерінде орны жоғары болды. Репин атындағы университетте тәжірибе алмасуда болған, оқыған студенттер реалистік өнерді үйреніп қана қоймай, сонымен бірге үлкен негіз қалады.

Ресейдің кескіндеме өнері тарихи, нақтылы, шынайы ортаны жасампаздықпен бейнелеп көрсетуде қытай суретшілерінің өмірді, табиғатты, ортаны шынайы бейнелеп шығуын үйренді.

Қытай суретшілері реалистік бейнелеу өнерін үйрену барысында тек қана асығыс қабылдамай, ғылыми тұрғыда бағалап қабылдады.

50-60 жылдары Қытайдың төңкерісшіл батырларын Ресейдің кескіндеме портреттік жанры арқылы салуы Қытайда үлкен қызығушылықты керсетті. Сол портреттерде адамның идеясын, ұлттық дәстүрін, мінез-құлқын көрсете білді. Қытайдың Шүй Бей Хон, Лин Фыи Мин, Иан Вын Лиан және Лиоу Хай Ли деген суретшілер қытайдың қазіргі заман кескіндеме өнеріне терең ықпалы болды. 1927 жылы елге қайтқан Шүй Бей Хон европаның нақтылы сурет салу әдісін және кескіндеме өнерінің өзіндік ерекшелігін құрды. .

Қытайдың қазіргі кескіндеме өнері европадан басталды. Бірақта қытайдың кескіндеме өнеріне негізінен әсер еткен 50-60 жылдардағы ресейдің өнері болды. 20-30 жылдарда Қытайдың тек қана өз өнері болып қана қоймай, төте Европа мен Жапониядан бейнелеу өнерін қабылдаған.

Ертеде Қытай суретшісі Шүй Бей Хон стиліндегі және Қытай хаткерлігінің реалистік жазу стилінде Қытай кескіндеме өнеріне үлкен жол ашты. Сол сияқты Лин Фын Мин батыс кескіндеме өнері ұстаздарының әсем өнер дәстүрін терең зерттеумен бірге, шығыс мәдениетіне жаңа бір қырынан танытты.

Реалистік бейнелеу өнері Қытайдың суретшілеріне ерекше әсерлі болуымен қатар, ХІХ ғасырдың соңғы жартысында Ресейдің бірқатар суретшілердің көрмесінде бірқатар салу стилі негіз болды. Олар Репин, Левитан, т.б. суретшілерден құралған. Олардың суреттерінен Ресейдің қоғамдық өмірін, өмірге деген құлшынысты байқауға болады. Ресей суретшілері кескіндеме өнеріне қатаң талап қоя отырып, өздерінің мектебін қалыптастырды. Осы мектеп қытай суретшілерін баулып қана қоймай, оларға кескіндеме өнер жанрына негіз қаланды.

Шынында да Ресейдің кескіндеме өнері негізінен жалынды, кең көлемде деп айтуға болады. Сол себептен Ресей кескіндеме өнері көп қырлы. Осы ерекшеліктер Третьяков атындағы мұражайдағы кескіндеме өнерінен көруге болады. Третьяков картина сатып алғанда атақты болсын, атақты болмасын,

өзінің талғамына қарамай алатын болған. Оның ойынша Третьяков мұражайындағы картиналар уақыт сынағына төтеп беру керек, тағы да Ресейдің бейнелеу өнерін жан жақтылы корсету керек. Ресейдің өзіндік стиль ағымдары өте көп. Кеңес Одағы кезінде реалистік бейнелеу өнері кезде де басқа да өнер ағымдары жақсы дамыды. Ресейдің көркем өнер тармағы: басқа ұлттардың көркем өнер алмасуы және батысқа бейімделу жолында пайда болды. Ресей ұлтының ерекшелігі Ресейдің өзіндік кескіндеме өнері негізі идеясында болды. Ресейдің кескіндеме өнері Қытайға батыстық үлгіде сыртқы мен ішкі рухани бірлесу идеясын алып келді.

Кезінде Репин атындағы көркем өнер университетінде оқыған Қытай мұғалімдердің жұмыстары қазіргі уақытқа дейін орыстың ерекшеліктері байқалады. Осы мұғалімдер Ресейдің кескіндеме өнерінің ерекшеліктері мен өмірдегі тәжірибелерін ұштастырып жанаша жолын салды.

Қытай мемлекетінің реформаландырудан кейін экономикасында да, мәдениетінде де, кескіндеме өнерінде де, қоғамның әр саласында да үлкен өзгерістер болды. Өнер адамдары жеке адамды және қоғамды көрсету арқылы өзгеше, өзгелерге ұқсамайтын туынды жасады. Ресейдің реалистік кескіндеме өнері Қытай кескіндеме өнеріне өз ықпалын тигізіп қана қоймай, негізінде салды. Ресейдің реалистік тұрғыдан бейнелеуде форманы салу заңдылығы мен реңдік салу қатынас қағидалары Қытай кескіндеме өнеріне сіңіп, еркін дамыды.

Қалай болмасын абстракті бейнелеуде әрқашан реалистік бейнелеуді негіз ете отырып салуға болады. Біздің кейінгі буындарымыз (суретшілер) жан жақты түрде кескіндеме өнерінде кептеген ағымды әкелді. Осы суретшілер жан жақты іздену арқасында Қытайдың кескіндеме өнерін дамытты.

Ресейдің ұлттық мәдениеті мен батыстың ұлттық мәдениетіне ұқсастық болғанымен әрқайсысында өзіндік рухани бағыттары бар. Ресей ұлты ибалы, саналы, салауатты болғанымен, ал батыс халықтары қызу қанды, думанды болып келеді. Екеуінің ерекшеліктері осындай мәдениеттері өнер әлеміндегі тепе теңдікті сақтайды.

Ресейдің кескіндеме өнерінің ерекшеліктері Қытай кескіндеме өнеріне қазірге дейін ықпалы тиюде. Ресейдің кескіндеме өнерінде нақтылық пен реалистік бейнелеу өнері Қытайдың педагогикалық бейнелеу өнерінде қолданылып жүр. Рең арқылы бейнелеуде зат пен кеңістік ортаны бейнелеуде реңнің әсерін көрсетеді. Ресейдің кескіндеме өнерінде туынды жасауда негізінен жай сызбаны (рисунок) үйреніп машықтанады. Осыны негіз етіп салса сурет салуы жақсы дамиды. Қытай суретшісі Шүй Бей Хонда осы тәсілді құптайды.

Біз Ресейдің бейнелеу өнерін жан жақты игеруіміз керек. Игеріп қана қоймай осындай, кескіндеме өнеріне қатысты оқу ағарту стилін пайдалануымыз қажет. Көбінде шынайы тұрмысты бейнелеуге мән беруіміз де қажет. Қазіргі заман талабына сай өзіміз бейнелеу өнеріне жоғары талаптар қоюға тиістіміз.

Резюме

В статье приводится сравнительный анализ особенностей живописи

России и Китая. Предлагается своя трактовка данной проблемы.

Summary

In the article the comparative analysis of the special features of the painting of Russian and China is given. Its treatment of this problem is proposed.

БҮГІНГІ ҚАЗАҚ МЕНТАЛИТЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДА ЖАС ҰРПАҚҚА ДӘСТҮРЛІ ӨНЕР НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ РӨЛІ

Ж.А. Укубасва -

«Бейпелеу өнері және сызу» мамандығым бойынша 2-курс магистранты

Қазіргі егемендік алған елімізде мәдени, рухани жұтаңшылық әлі де болса, халық сана - сезіміне үлкен дағдарыс әкеліп, кері әсер етуде. Бұл құбылыс толғанысты, ойлауды тұжырым жасауды талап етеді. Мұндай тығырықтан шығудың бірден-бір жолы ол-халықтың идеялық, рухани- мәдени біліктілігін нығайту болып табылады.

Қазақ халқы ұлт болып қалыптасқаннан бері уақытында өзінің тарихи аренаға шығуында қаншама жағымды әрі жағымсыз оқиғаларды басынан кешірді. Осының бәрі түптеп келгенде ұлт санасына, ұғымында, болмысында, дүниетанымында өзіндік із қалдырып, ұлттық менталитетінде өшпес белгілерін қалдырып, ұлттық менталитетінде өшпес белгілерін қалдырды. Ал қазіргі Қазақстан сияқты жас мемлекет үшін өзіндік бейнесін, даму стратегиясын анықтаудағы ұлттық менталитетіміздің, ұлттық салт-санамен дәстүріміздің, өнеріміздің, жалпы мәдениетіміздің қалыптасуында рөлі қандай?

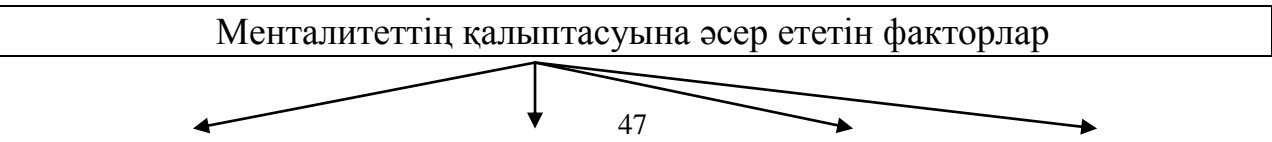
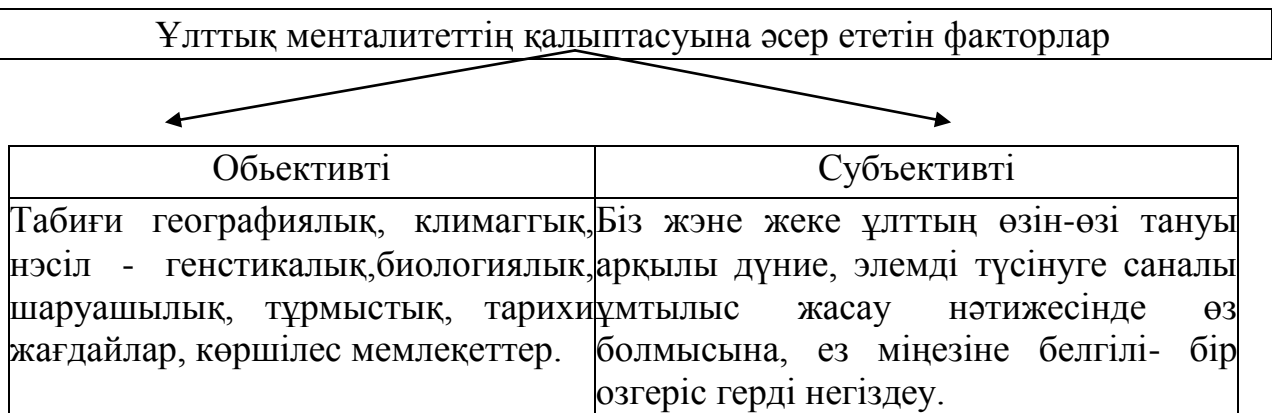
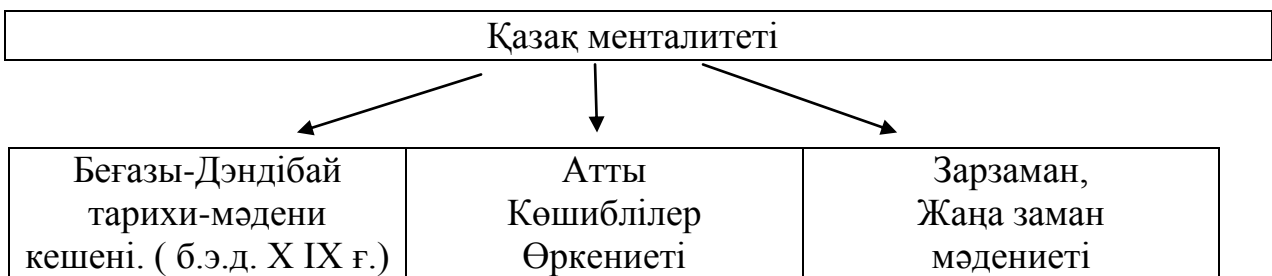
Ұлттық менталитет, жалпы менталитет ұғымның қолданыла бастағанына көп болған жоқ. Бұл түсінікке аса ықылас қойыла бастауы еліміздегі болып жатқан саяси-әлеуметтік өзгерістерге байланысты десек те болады. Соңғы уақытқа дейін энциклопедия, сөздік, оқу құралдарында бұл ұғым кездеспеген. Бұл сөздің түбірі латын тілінен алынған, ғылымға ол француз тарихи әдебиетінен келіп тарады. Сөзбе-сөз аударса, ол француздың «mentalite» сөзінен «ой құрылымы, дүниені сезіну, дүниені қабылдау», - деп аударылады. Кеңес дәуірінде бұл термин Гуревич А.Я., Гумилев Л.Н., т.б. еңбектерінде, мәдениеттану зерттеу контекстінде қолданылады. Алайда, оның мазмұны, мағынасы әлі күнге дейін толық анықтап, бір айқын анықтамаға келген жоққа ұқсайды. XX ғасыр басында «менталитет», «менталдық» терминдері батыс ғылымында жаңа термин болып тарай бастады. Жалпы менталитет мәселесін XX ғасырдың атақты психоаналитиктері Зигмунд Фрейд пен Карл Густав Юнгтер зерттеген болатын. К.Г. Юнгтің пікірінше, әрбір -халықтың ұлттық санасында ежелден келе жатқан көптеген әдет - ғұрыптар, салттар, рәсімдер, Дәстүрлер «архетип» түрінде сақталады, яғни ұрпақтан ұрпаққа бейсаналық түрде беріліп отырылады... Архетиптер - айлықпен өзгере қоймайтын қасиетті құбылыстар/1,96/.

Менталитет ұғымын зерттеу барысында көптеген ғалымдар әртүрлі түсініктеме беріп отырған. Мысалы: «ұлттық менталитет - бұл бір халыққа, я ұлтқа тән болған, типтік түрге айналған, тарихи даму нәтижесінде қалыптасқан дүниетанымдық, дүние қабылдауы, іс – әрекет, жүріс-тұрыс, формалары мен тәсілдерінің жиынтығы» /2,155/.

Жарықбаев Қ. пен Табылдиев Ә. «Әдеп және жантану. Ұлттық тәлім тәрбие» еңбегінде «Діл-көңіл, жүрек, кейіп» - деп, «менталитетті» «діл» деп қарастырған/3,133/.

Осы мәселе бойынша Бурбаев Т. (Ұлт менталитеті. Астана 2001) менталитеттің көп мазмұндылығына назар аударды. Ол менталитетті әр ғылым, саласында әр түрлі мағынада қолданылады. Бұл реттеуде Бурбаев Т. менталитетке мынадай анықтама берді. «Менталитет дегеніміз - синкретті рухани тұтастыққа негізделген адамның мінез-құлқы, іс-қимылы, ойлау ерекшелігі, дүниені сезінуі мен қабылдауы, саналылық пен бейсаналылықтың тұтастығы». Ол ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіліп, ұлт өкілдерінің мінез-құлқы мен дүниеге көзқарасында, өмір салты мен әдетінде, дәстүрі мен салтында, философиясы мен музыкасында, жалпы рухани болмысында көрініс табады. Қазақ менталитеті ұлттың ішкі жан дүниесінің, болмысының, рухани терең қабаттарының көрінісі, ақыл, қайрат, жүректің бірлігінен туындаған ұлттық дүниеге қатынасы, өмір сүру тәсілі, дүниетүсінігі мен дүниетанымының жиынтығы /4,38 /.

Менталитеттің, ұлттық менталитеттің қалыптасуына әсер еткен факторлар:

Реформаторлар (қоғам қайраткерлері)	Ұлтаралық қарым-қатынастар	Дін	Маргинал
-------------------------------------	----------------------------	-----	----------

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік, экономикалық, саяси және мәдени өзгерістер мен жаңғырлау ұлт менталитетінің дамуына өзіндік әсерін тигізуде. Қазақ халқы менталитетін жаңа қоғамдық қатынастар талабына бейімдеу, оның қоғам өмірінің рухани өзегіне айналдыру тек философиялық, дүниетанымдық мәселе ғана емес, сонымен қатар ұлттық мәдени-педагогикалық мәселе болып отыр.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасындағы ділдік мәдени үрдістер өзінің табиғи болмысынан ауытқып, еліктеу сипаттағы батыс мәдениетінің таратушысына айналып отыр. Бұл жас ұрпақтың ұлттық талғамын улауда, ұлттық дәстүрлі төл мәдениеттен бірте-бірте ығыстыруда. Мұндай еліктеушілік ұлттық психология мен менталитетке, әіресе қоғамның басым бөлігін құрайтын жастардың сана болмысына қатты әсер етуде.

Бүгінгі жас ұрпақ қандай болса, ертеңгі елдің болашағы сонымен өлшенетіні шындық. Бұл тұрғыдан алғанда, күнделікті өмірден көріп жүргеніміздей, «әттеген-ай» дейтін тұстарымыз оң кездеспейді. Өйткені, қазіргі жастарымыздың халқымыздың сан ғасырлық тәжірибесінде жинақталған ұлттық құндылықтарымыз: қазақы салт - дәстүр, әдет - ғұрып, т.б. асыл қасиеттерімізден қол үзіп бара жатқаны, керісінше біздің менталитегімізге жат, мүлдем кереғар батысқа еліктеушілік кең етек алып отырғаны жасырын емес.

Қоғамымыздың ертеңгі болашағы - жас ұрпақты дәстүрлі өнер негізінде тәрбиелеу бүгінгі күннің басты міндеттерінің бірі болып отыр. Сол себепті, жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзат мәдени мұрасының сабақтастығын сақтай отырып оқыту, тәрбиелеу және туған халқына деген құрмет сезімін ұялатып, ұлттық рухты сініру, тіл мен әдебиетін, тарихы мен өнерін қастерлеп ұлттық дәстүрлерін меңгерту қажет.

Бүгінгі күні қазақ халқының ұлттық мәдениетінің қайта өркендету жағдайында болашақ ұрпақты ұлттық дәстүрлерде тәрбиелеудің заңды объективті қажеттігі туды. Мұндай жағдайда болашақ ұрпақтың өз халқының рухани қазынасымен, ұлттық мәдениетімен, әдет - ғұрып дәстүрлерімен неғұрлым тереңірек танысу қажеттігі бірінші орында тұр. Өйткені өз халқының ұлттық ерекшеліктерін сезбей, басқа халықтардың өзіне тән ерекшеліктерімен салыстырмай, бағаламай өз рухани байлығын арттыра түсу мүмкін емес.

Жас ұрпақты рухани және дене қабілеттерін жан-жақты дамытып, эстетикалық толғамдары мен сезімдерін қоғам талаптарына сай, кең өріс алып отырған ұлттық өнердің өзіндік ерекшеліктері мен ұлттық талғам - танымдарын дамыту арқылы тәрбиелеу.

Егемендік алған елімізде жаңаша талпыныстар бар, соның бірі білім жүйесін реформалау болып отыр. Онда, білім реформасының стратегиялық

бағдарламасында жан-жақты білімді, өмірге жаңаша қарайтын, мәдениеті дамыған өркениетті халықтар деңгейіне жету.

Бұл, Елбасымыздың «2030 жылға дейінгі стратегиялық бағдарламасындағы» мақсат-мүддесі, ата-баба арман тілегімен үндесіп, халқымыздың бағзы замандардан жинақталған озық үлгілерін осы күнгі отбасында, тәлім-тәрбие барысында пайдаланылса деген тілегіне жалғасады.

Дәстүрлі өнер ұлттық мәдениетіміздің қалыптасуының қайнар көзі десек артық емес, әрі ол қазақ халқының санасының, дүниетанымының қалыптасуына әсер еткен мәдени құндылықтарының негізгі десек қателеспейміз.

Ұлттық тәрбие негізі - әр халықтың салт-дәстүрі. Халық дәстүрі - сол халықтың тарихы, тұрмыс-тіршілігі, бар болмысы. Жас ұрпақты тәрбиелеуге, дәстүрлі өнердің құдіретті күшін пайдаланудың зор маңызы бар. Егер, ұлттық өнерге шеберлікпен қарасақ, оның барлық байлығын, мүмкіндігін пайдалансақ, бұл міндетті абыроймен атқаруға болады.

Ұлттық өнерді ойдағыдай меңгерген ұрпақта ұлттық сана қалыптасатыны сөзсіз. Яғни, оның менталитетіне де қандай да бір әсері болатынын байқаймыз.

Дәстүрлі өнер туындылары жас ұрпақтың көркем талғамын қалыптастырып, қайталанбас бірегейлігін, ғажап шеберлікке үйретіп қана қоймай, оның эстетикалық сезіміне оң әсерін тигізеді.

Ұлттық өнерді оқытудың ізгі мақсаты өнер дәстүрі арқылы мағлұматтар ғана емес, жас ұрпақты ұлттық-эстетикалық талабын өтеу әсемдік әлеміне өнердің айрықша қасиетіне дағдыландыру ұлттық рухта тәрбиелеу.

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат- міндеттердің ең бастысы - өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу - әр адамның қоғам алдындағы борышы.

Жас ұрпақ тәрбиесі - саяси мемлекеттік маңызды мәселе. Ұлттық дәстүрімізбен мәдениетімізді ұрпақ бойына сіңіре тәрбиелеу сол арқылы Республикамыздың интеллектуалдық күш-қуатын қалыптастыруға ықпал ету болып табылады.

Біздің еліміздегі ұлттық білім берудің негізгі міндеті Қазақстан Республикасын өз мәдениетін жасаушы және оның мұрагері бола алатын жан-жақты білімді, иман жүзді, рухани дүниесі жетік жас ұрпақ менталитетін тәрбиелеу бағытында жүргізілуі тиіс. Ол үшін шығармашылық белсенділігі мен шеберлік қасиеттеріне жетілдіру, өнер әлеміне, халықтық дәстүрге деген қызығушылығын ояту.

Бүгінгі ұрпақтың қасиеті борышы тарихи зердемізді қалпына келтіріп қана қоймай, оған құрмет сезімін қалыптастыру, ұмыт болған мәдени дәстүрлерін тірілту, Еуразия кеңістігінде өмір сүрген байырғы жұрттың бағзы өркениет жұрнақтарын байыптау, сол арқылы алғы заманаларға алтын көпір қызметін атқаруға тиісті ата-бабалар мұрасы жалғастығын, ұрпақтар сабақтастығын ұлығылау.

Қазақстан Республикасын мызғымас, біртұтас мемлекет ретінде көру мұратымыз болса, онда бақытты отбасылық өмірге жас ұрпақты баулу

дабасты мақсат болатыны сөзсіз. Қазақ халқының өзіне сай ұлттық құндылықтарын дәріптеу арқылы тәрбиелеу ұлт ұрпағы жаһандану кезеңіне өз ерекшелігімен жетіліп, кемелденіп жетеді деген мүддені алға ұстанғанымыз жөн.

1. Юнг К.Г. *Душа и миф. Шесть архетипов...* - Киев — Москва, 1947. - 384
2. Байлярова Б. *Понятие национального менталитета: к постановке проблемы // Поиск. - 1997. - № 3. - 101 с.*
3. Жарықбаев Қ, Табылдиев Ә. *Әдеп және жантану. Ұлттық тәлім-тәрбие.* - Алматы: Атамұра — Қазақстан, 1994. — 144 б.
4. Бурбаев Т.К. *Ұлт менталитеті.* - Астана: Елорда, 2001. - 240б.
5. *Ұлттық сана-сезім мен қадір-қасиет.* - Алматы: Санат, 1999. - 240б.
6. Жұмабаев М. *Педагогика.* - Алмағұлы: Ана тілі, 1992. - 160 б.

Резюме

В этой статье рассматривается воспитание подрастающего поколения на основе национального искусства в условиях формирования казахского менталитета.

Summary

In this article is examined training the growing up generation on the basis of national skill under formation conditions for the Kazakh mentality.

ОЮ-ӨРНЕКТИҢ ТАБИҒАТЫ МЕН СИНАТЫНЫҢ ҚОЛДАНЫЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

А.Ш.Абижанова -

*Абай атындағы ҚазҰПУ-дың көркем сурет факультетінің
«АПОӘ және өнер тарихы» кафедрасының I курс магистранты*

Қазақтың халық шеберлері жасаған, үлкен талғаммен өрнектеліп істелген бұйымдарды зерттеудің, олардың нұсқаларын жариялап отырудың ғылыми маңызы зор өйткені, бұл қазақ халқының этногенезінің аса маңызды мәселелерін шешуге, оның ұлттық дәстүрлері мен өзгешеліктерін, тайпалар арасындағы айырмашылықтар мен өзара ықпалдарын анықтауға, сол сияқты басқа халықтармен байланысын байқауға көмектеседі. Оюлап киіз басу тек қазақтың ғана еншісіне тиетін өнер емес, мал шаруашылығымен айналысатын басқа да көшпелі елдерге тән, ортақ нәрсе. Ою тарихы жүнді сабап, түтіп алғаннан кейін, шидің бетіне жаймалап, оның үстіне бояуы қанық түр салада ғой. Түрді үлгі бойынша түсірмеуші ме еді. Сол әжелеріміз ою үлгісін жасауды, ою оюды кімдерден үйренген? Әлбетте, олар да өз әпкелерімен, аналарынан, әжелерінен үйренген. Осылай ұрпақтан ұрпаққа ауысып бүгінге жеткен. Демек, ою өнерінің түп тамыры тым әріректе /2,94/.

Сонау жазу-сызу шыға қоймаған ерте заманда адам өз ойын тасқа,

сүйекке, ағашқа ойып қашап түсіріп отырған. Адамзат баласы ертеден-ақ өзінің жағдайына, талғамына, тұрмысына сай киіне, сәндене білген. Табиғи сұлулығын, көркемдігін көркейтіп, түрлендіріп көрсететіндей әдемі зергерлік бұйымдарды орнымен пайдалана да білген. Оған біздің күні бүгінге дейін табылып жатқан көне мұраларымыз бен мұражайларда сақталған экспонаттар, сол дәуірдің суреттері т.б. куә. Оюлап өрнек салу халық өнерінің бір саласы. Оның түрлері мен атаулары күнделікті тұрмыста қолдану, тұтыну тәсіліне қарай, ұқсату мен іске асыру амалдары да, жолдары да сан салалы, алуан түрлі. Мәселен, жолдары да, әшекейлі түр салудың кестелеу, ою, сыру, теру. Қай халықтың да өнеріне, бейнелеу мәдениетіне байыптап көз салсақ, сол халықтың әсемдік талғамы мен танымына, эстетикалық көзқарасына орай белгілі бір өнер түрінің басым дамып отырғанына кез жеткіземіз. Осы тұрғыдан алғанда ою - өрнек өнері қазақ халқының өмір тіршілігінде айрықша орын алып, ғасырдан-ғасырға, ұрпақтан-ұрпаққа тұрмыс-тіршілігінен ою-өрнек қатыспайтын саланы табу қиын. Ою - өрнек элементтерін біз, қазақ халқының үй жиһаздары мен киім кешегінен де, зергерлік бұйымдары мен құрал-саймандары да, ер - тұрман, қару—жарақтарынан да молынан табамыз. Тарихи—ғылыми деректерге жүгінсек, қазақ халқының ою-өрнек өнері ежелгі замандардан бастау алып, қазақ жерін мекен еткен көшпелі тайпалар, өнерінің ықпал - әсерімен сан ғасырлар бойы қалыптасып, өзіне тән белгілі бір жүйеге келгенін қапысыз аңғарар едік. Бұған дәлел ретінде қазақтың алғашқы ою - өрнек үлгілерін аңдронов мәдениеті байырғы сақ, ғұн, үйсін өнерінің мұраларынан ұшырататынымызды айтсақ та жеткілікті. Ою өрнек өнерінің белгілі бір халыққа ғана тән негізгі стильдік ерекшеліктері мен сол халықтың бейнелеу, әсемдікті қабылдау мәдениетінің басты белгілері мен ұлттық қолтаңба мен тікелей сабақтасып жатады. Сондықтанда оқымысты ғалымдар, өнертанушылар қайсы бір халықтың өнерін ден қоя зерттеп, салиқалы баға берген кезде жоғарыда аталған өлшемдерді басшылыққа алып. отырды/3,72/.

Әрине, қазақ халқының ою-өрнек өнері күні бүгінге дейін жан - жақты, толығымен зерттеде қойған жоқ. Дей, тұрғанымызбен, бұл өнер саласының белгілі бір дәрежеде жүйеленуіне бірқатар ғалымдар мен өнертанушылар, тарихшылар мен этнограф атсалысқанын да атап өткеніміз орынды болмақ. Мысалы: Өзбекәлі Жанібеков, Қарлығаш Ибраева, Әлкей Марғұлаң, ШҚота Ұалихан, Серік Қасиманөв т.б. Осындай игілікті ізденістің нәтижесінде өнертану ғылымында көкөніс өрнек жапырақ, үш жапырақ, гүл, қызғалдақ, бәйшешек сияқты ою-өрнекте ерекше зерттелгенін атап кетуге болады.

Өзінің талай тайпалардан құралған ата- бабаларымыздың ғасырлар бойындағы дәстүрлерін бойына жиған қазақ халқы өз талғамына, өз талабына сай күнбе-күнгі тұрмыста қажет бұйымдарды өндіруді өрістеткен. Бұл бұйымдар алғашқы кезде рудың, елдің үй - ішінің керегіне, кейінірек сауда алмасу қажетіне өндірілетін болған. Көшпелі және жартылай көшпелі тұрмыс жағдайында негізінде мал шаруашылығы өнімдерін өндеумен байланысты өнерлердің маңызы зор болды. Мысалы, әйелдер қой жүнінен жіп иірген; ол жіптер өрмек тоқып, шекпен, шалбар сияқты сырт киімдер, қыпшақ, қоржын,

киіз үйдің түрлі бауларын дайындаған. Қой жүнінен үйге жабатын түрлі - түрлі киіз басылды; киізді оюлап жақсы текемет басатын болды, шиден, бас киім, аяқ киім, сияқты кейбір киімдер, тоқым сияқты заттар дайындалды. Теріден саба, торсық сяқты ыдыстар, ең алдымен аяқ киім, белбеу және сүйектен де әр түрлі нәрселер жасалды. Сүйек сәндікке, "түрлі бұйымдарды нақыштауға пайдаланылды /4,68/.

Әйелдер тағар әшекейдің бірі-сырға. Халық таланттары қалдырған сырғаның алуан үлгілері бар. Олар да таза алтын, күмістен соғылып әр түрлі нақышталып, гауһар, ақық тас орнатылып безендірілген. Оның қайсы біреулері тіпті иыққа дейін түсіп тұрады. Ал ондай ауыр сырғаларды құлақтың артына бұрымға тағып қоятын болған. Біз жоғарыда сөз еткен әшекей бұйымдарының бәрі де Батыс Қазақстан зергерлерінің қалдырған мұраларына негізделді. Олардағы өрнек мәнері, көркемдеу тәсілдері қазақ оюларын толықтырар, соған келіп қосылар бір арна іспетті. Зергерлік бұйымдардағы қолданылар өрнектер, нақыштар, үлгілер қазақ оюларына тән қошқар мүйіз, тұмарша, киік мүйіз, ирек, өсімдік сипатты элементтерге бай. Ағаштан ою ою, яғни ағаштан түйме тую де, халқымыздың ертеден келе жатқан дәстүрлі өнерлерінің бірі. Тіпті киіз үйдің ағаш бұйымдарының бәрі дерлік, үйдің сәндік жиһаздарына сай көркемделген десек артық айтқандық емес. Көне мұралардағы оюларды бүгінде Алматы кілем тоқу фабрикасының тоқыған кілемдерінен, керамикалық заттардан, түрлі әшекей бұйымдарынан көптеп көруге болады /6,107/.

Классикалық ою-өрнектің төрт тобына:

Геометриялық ою-өрнектер; жан-жануар, хайуанаттар ою-өрнектері; өсімдік тектес ою-өрнектер және космогониялық аспан, көк әлемнің жер-дүние сырын бейнелейтін ою-өрнектер жатады. Ою-өрнектің қайсысын адам баласы бірінші ашып, көркем өнер шығармасығ ретінде қолданғанын дәл зерттеп ашқан ешкім жоқ. Ашып дәлелдеу де мүмкін емес. Қайсының бірінші, қайсібірінің екінші, ою-өрнек бір-біріне қалай бағынады, бұған тек арнаулы физикалық, математикалық заңдылықтар арқылы ғана бағыт-бағдар беруге болады. Ол тек ғылыми тұрғыдан берілетін тұжырым.

Хайуанаттар образын сипаттайтын оюлар:

Жан-жануарлар қазақтың ою-өрнектерінің ішінде ең көп тараған, ең көп қолданылатын түрі. Жабайы аңдар мен ұшатын құстар, малдар адам баласына ішетін сусын, жейтін тамақ, киетін киім болып ғасырлар бойы асырап келе жатқанын айтудың қажеті жоқ. Ата- бабаларымыз малдың ерекше қасиеттерін бағалап әң-жырға, күйге қосты. Олардың образдары шығармаларға, бейнелері қолөнерде ою-өрнекке айналады. Сондықтан хайуанаттар оюларының тамыры тереңде жатыр. Бұл оюдың негізін “қошқар мүйіз” өрнегі қалайды. Ары қарай “қошқар мүйіз” өрнегі өзінің құрамын мүйіз тектес ою-өрнектердің түрлерімен жалғастырады. Оларға қас мүйіз, сыңар мүйіз, арқар мүйіз, сынық мүйіз, тармақ мүйіз, бұғы, ешкі мүйіз, қисық мүйіз жатады.

Өсімдік тектес ою-өрнектер:

Өсімдік тектес оюлар ұлттық өнерімізге өте ертеден: сіңіп, кеңінен

тараған өрнектің бір түрі. Өсімдік тектес ою-өрнегінің негізін гүл, жапырақ, сабақ құрайды. Гүл-жапырақ оюлары. әр түрлі заттарға сәнімен қалыптасып, ұйқасымен табады. Олар өзінің даму барысында әртүрлі жолдардан өтіп, қолданылатын затқа сәндік, кереметтік қасиет беріп, мазмұндарын шешті. Мәселен өсімдік оюларымен шымылдық, перде, түскиіз, көйлек, камзол, бешпет, аяққап, текемет, сырмақ, білезік, шолпы, сырға, жүкаяқ, сандық, қыш құмыралар боялып, бедерленіп, сырылып әшекейленіп безендірілді. осы оюлардың түрлері мен атаулары жоғарыда айтылған заттардың қолдану, тұтыну және гүл, жапырақтың топтасып, жұпталуына байланысты бірнеше түрлерге бөлінеді. Өсімдік тектес оюлардың негізі болған гүл, жапырақты талдайтын классификациялық топқа бөле келіп, үш гүл, төрт гүл, бес гүл, үш жапырақ, бес жапырақ, түйе табан, жауқазын, теріс бұтақ, шырмаулық, райхан және т.б. ою-өрнектерді қолөнер бұйымдарынан кездестіруге болады.

Космогониялық ою-өрнектер:

Космогониялық ою-өрнек біздің көркем мәдениетімізге өте ерте замандардан сіңіп қалыптасты. Бұл ою-өрнектің негізін әлем, аспан, күн, ай, жұлдыз, бүкіл кеңістік бейнелері құрайды. Көк әлемді айналып жүрген планеталар мен аспан денелерінің бәрі күн жүйесіне жатады. Күннің тұтылу кезінде Күн шеңберінде аппақ күмістей жарық пайда болады, бұл ғажапты Күн тажы деп атайды. Әлемдегі осындай табиғи құбылыстар адамзатты әртүрлі сенімдерге әкелді. Сондықтан болар, ата-бабаларымыз аспандағы бір тәңірге сеніп, жалбарынып табынуы, жақсылық бата тілеуі жайдан-жай тұмаған болар. Осы сенім, негізінде көптеген фантастикалық образдар ән мен күйде, әдебиет пен өнерде туды. Қалай болсын Күннің шапағаты мен Айдың шығып тууы, теңелуі, тұтығулары, жұлдыздардың ағуы бәрі ерекше әсер қалдыратын құбылыстар.

Геометриялық ою-өрнектер:

Геометриялық ою-өрнегі тас бетіндегі таңбалардан басталып, тамыры терең тараған өрнек. Геометриялық ою-жалпы адамзат қауымының, оның ішінде қазақ халқының қолөнер заттарымен үйлесіп, қалауын тапқан ою. Әсіресе сәулет, қолөнерде кеңінен қолданылып, заттардың сыртқы пішін, формасын әшекейлеп өрнектейді. Бұл ою тас, қыш, темір, ағаш, киіз, терілерде нүкте, сызық, үш, төрт, бес бұрыш, ромб, квадрат, шеңбер формаларында кездесіп кілем, сырмақ, текемет, түскиіз, алаша, кебеже, күбі, сандық, білезік, сырғаларда күрделі композициялық өрнектер тобын құрайды /1,43/.

- 1.Төленбаев С., Өмірбекова М. Қазақтың ою-өрнектері. - Алматы, 1993. - 52 б.
- 2.Әмірғазин Қ.Ж. Қазақ қол өнері. - Алматы, 1994. -176 б,
- 3.Қасимов С. Қазақ қол өнері. -Алматы, 1969. - 112б.
- 4.Марғұлан Ә.Х. Қазақ халық қол өнері. - 1-2 том. - Алматы, 1981. - 110б.
- 5.Арғынбаев Х. Қазақ халқының қол өнері.-Алматы: Өнер, 1987.-126 б.

Резюме

Автор рассматривает образцы национального декоративно-прикладного искусства казахского народного орнамента, а именно линейные рисунки орнамента, символы, знаки и т.д. Раскрывает пути развития традиционных элементов декоративно-прикладного искусства казахского народного орнамента в современности.

Summary

The author considers the samples of national arts and crafts of Kazakh people, namely linear figures, symbols, signs, and ets. Made on rocks. Reveals the ways of development of traditional elements of an applied art to the present time.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНЫНДА СТУДЕНТТЕРГЕ КОМПЬЮТЕРЛІК ГРАФИКА ПӘНІН ОҚЫТУ НЕГІЗІНДЕ ИНТЕРНЕТ ЖҮЙЕСІ БОЙЫНША ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК ТҰРҒЫДА БІЛІМ БЕРУДІҢ МӘСЕЛЕРІ

С.Маралбай –

Абай атындағы ҚазҰПУ–ң көркем сурет графика факультетінің «АПОӘ және өнер тарихы» кафедрасының 1 курс магистранты

Қазақстан білімі бүгінгі таңда жоғары оқу орындарында студенттерді кәсіби тұрғыда даярлаудың барлық бағыттарында, әсіресе оның ішінде көркемдік білім беруде құрылымдық және мазмұндық өзгерісті басынан өткеруде.

Студенттердің шығармашылық қабілеттілігін дамыту мен оларға шығармашылық тапсырмаларды орындап шешуге байланысты, белсенді іс-әрекеттерге кәсіби даярлау проблемасы да, аса көкейкесті мәселеге айналды. Жаңа ғасырдың алғашқы сатысынан бастап ақ, адам баласы теориялық және қолданбалы тапсырмаларды шешуде өзіне ұнайтын жолды таңдау мүмкіндігіне қол жеткізді. Міне, солардың бірі – ИНТЕРНЕТ желісі.

Жиырмамыншы ғасырдың аяғында пайда болған интернет, қазір жер шарының әр түпкірін байланыстырып, сан алуан адамдарды, елдер мен құрылықтарды біріктіріп отыр.

Интернет 1960 жылдары АҚШ-та дүниеге келді. Оны соғыс бола қалған жағдайда бір-бірімен телефон арналары арқылы, қосылған компьютер желілерімен байланысып отыру үшін, АҚШ-тың орталық барлау басқармасының қызметкерлері ойлап тапқан. Алпысыншы жылдарың аяғында Пентагон ядролық соғыс бола қалғанда, компьютер желісінің үзілмеуі үшін арнайы жүйе жасады, тәжірибенің ойдағыдай жүргізілу барысында, **ARPAnet** желісі пайда болып, ол Калифорниядағы және Юта штаты зерттеу орталықтарындағы үш компьютерді ғана біріктірді. Кейін **ARPAnet** бейбіт мақсатқа қызмет етті, оны негізінен ғалымдар мен мамандар пайдаланды.

Сексенінші жылдардың басында **Интернет** деген термин пайда болды. Бұл сөзі тікелей мағынасында халықаралық желі дегенді білдіреді (**INTERNational NETwork**) /1/.

Интернеттің мүмкіндігі шексіз. Талғамыңыз бен көңіл күйіңізге қарай, одан сізді қызықтыратын көп нәрсе табуға болады. Интернет ең соңғы жаңалықтарды оқып, ауа райы туралы мәлімет алуға, қандайда бір тауарға, немесе ашық әуежай билетіне тапсырыс беруге, аз ғана уақыт аралығында, электронды пошта арқылы хабарлар алмасуға, бейне конференциялар өткізуге және тағыда басқа көптеген мүмкіндіктер ұсынады.

Интернеттің негізі АҚШ та жасалғаны мен, оның нақты қожайыны жоқ. Әрбір үкімет, компания, университет ақпараттық қызмет ұсына отырып, бұл желінің тек қана өз бөлігіне иелік жасайды.

Алайда, Интернетке жеке дара ешкім де қожалық жасай алмайды. Сондықтан ол шын мәнінде адамзаттың әлемдік қазынасы болып табылады.

TCP/IP – Интернет желісіне қосылған компьютерлер арасында ақпарат алмасуды қамтамасыз ететін мәліметтерді бір жүйеге келтіру ережелері немесе оларды қарастыру хаттамасы.

IP (Internet Protocol) – мәліметтерді оны алушының мекен-жайы көрсетілген тақырыптары бар, бірнеше бөліктерге немесе кестелерге білетін желі арқылы хаттама.

E-mail (Electronic Mail) – электронды почта. Желі тұтынушылары арасында мәлімет алмасу ісін жүзеге асратын қызмет жүйесі. Ол арнайы почта бағдарламалары көмегімен жүзеге асырылады. Мысал ретінде, Outlook Express бағдарламасын атауға болады. Оның көмегімен сіз санаулы минуттар ішінде хабарды жеткізе аласыз. Ол үшін клавиатурада тиісті хабар мәтінін теріп, белгілі электрондық мекен-жайға жіберсеңіз болғаны. Осынау тәсілдер арқылы достарыңызбен, әріптестеріңізбен араласуға болады.

Usenet-бір-бірімен жаңалықтар алмасып отыратын, бейкоммерциялық, бейформалдық, дәлірек айтқанда, анархиялық жүйелер тобы. Белгілі бір серверде кездеседі.

FTP (File Transfer Protocol) – Файлдарды жіберу протоколы – бұл көбінде үлкен көлемдегі файлдарды жіберу кезінде қолданылатын Интернеттің қосымшасы. FTP көмегімен кез-келген файлдарды жіберуге және қабылдауға болады.

Чат (IRC– Internet Real Chat) – Интернеттің тағы да бір қосымшасы, желіде нақтылы уақытта интерактивті сұхбаттасу. Әңгімелесушілер бір-бірімен өз компьютерлеріндегі клавиатурада сөздерді теріп жібереді және ол сөздер бірнеше секундтардан кейін сұхбаттасушыларға монитордан көрінеді, осындай әдіс-тәсілмен әңгімелесулеріне болады.

Көру жабдықтары Веб парақтардағы мәліметтерді оқу «көру жабдықтыры» деп аталатын арнайы бағдарламалар арқылы орындалады, ол «to browse» парақтау, қарау деген ағылшын сөзінен шыққан атау. Интернеттегі Web– парақтарын оқып, экранда көрсетуге арналған бағдарламалардың кең тараған түрлері Microsoft Internet Explorer, Netscape Navigator /1,6/

Интернет желісіндегі мәліметтерді миллиондаған мекемелер даярлайды. Әлемдік желідегі ақпараттарды тез тауып алуда, іздеу серверлерінің көмегі зор. Оларда мыңдаған іріктелген құжаттардың, сайттардың адрестері сақталады. Көптеген іздеу серверлерінің ішінде, кең тараған іздеу каталогтары (directories) мен машиналары (search engines) бар.

WWW (World Wide Web) – Интернет мәліметтерін жеңіл көруге болатын графикалық интерфейс мүмкіндігін береді. Web –тің әр бетінің басқа парақтармен байланысын көрсететін сілтеме белгілері бар, оны бір–бірімен байланысқан парақтардан тұратын өте үлкен кітапхана деуге болады. Бір тораптық компьютерде орналасқан мәліметтер Web кітабы секілді, ал оның беттері кітап парақтарын көзге елестетеді. Бқл беттердегі мәліметтер дүниенің кез келген нүктесінде орналаса береді.

Интернет пен қашықтан оқыту – оқулық материалды жеткізу, оны өз бетімен оқып –үйрену, оқыту үлгісі қандайда бір орнының орналасқан жеріне тәуелсіз болған жағдайда, оқытушы мен оқушылар арасындағы сұхбатты ұйымдастыру үшін, қолданылатын дәстүрлі, жаңа ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалануға негізделген оқытудың интеграциялық нысаны.

Қазақстанда ҚО жүйесін халықтың мынадай категориялары қажет етеді: ЖОО–ның студенттері, орта мектеп оқушылары (әсіресе ауылдық жерлерде, шағын қалалар мен ауылдарда) түрлі деңгей басқарушылар; аймақтық басқару органдары жетекшілері; жұмыспен қамту қызметінде тіркелген тұлғалар; екінші білім алуға немесе біліктілігін арттырғысы келетін тұлғалар; қандайда бір білім саласындағы біліктілігін келетін тұлғалар; қозғалыс еркіндігі шектеулі адамдар, мүгедектер және т.б. /3,114/.

Интернет арқылы қашықтан оқыту жүйесін интернет желісін қатынай алатын кез келген адам пайдалана алады.

Бүгінгі күні интернетті қолдана білу қабілеті – қоғамның әрбір мүшесі үшін қажетті оқу, жазу біліктерімен тепе–тең саналуда. Осыған орай, осы бағытта болашақ мамандардың меңгерген білімдері мен дағдылары болашақта қоғам дамуының жолдарын анықтауға мүмкіндік бермекші. Сол себепті білім беруді ақпараттандыру педагогтарды даярлауда кәсіби қасиеттері мен деңгейлеріне жаңа талаптар ұсыну арқылы олардың жұмыстарында нақты қайта құруларды таоап етуде. Болашақ суретші–педагогтарға интернет саласынан маман болуы міндетті, өйткені оны сол мамандыққа сәйкес кәсіби дайындықтан өткен маман атқарады., алайда суретші–педагогтан интернеттің негізгі түсінігін білу талап етіледі. Бұл өз кезегінде түрлі кәсіптегі мамандардың өзара тікелей және шығармашылық байланыс орната отырып жұмыс істеулеріне себепші болмақ.

Ғылым мен техниканың жедел қарқынмен дамуы жылдан–жылға оқыту технологияларының жаңа, озық түрлерін ұсынуда. Сол себепті де, біздің зерттеу жұмысымызда зерттеу проблемамызға қатысты барлық мәселелер толығымен өз шешімін тапты деуге болмайды.

Қорыта келе, қазіргі кезде жоғары оқу орындарын бір тұтас компьютерлендіру және оқытудың барлық түрлеріне қолдануын басты

мақсат етіп отыр. Бүгінгі күннің мақсаты– білім беру жүйесін компьютерлік технологияларды ендірудің жаңа талап кезегінің тұрғанын көрсетеді. Бұған дәлел, білім беру саласының ақпараттық технологиясының меңгерілуі, электрондық тәсілді қолдануы, интернет жүйесімен жұмыс жасауы, оқу орындарында (дистанционное) қашықтықтан білім беруді қолдануға және т.б. жаңалықтардың енуінің өзі алға ілгерілеу мен өзгеруін айтуға болады.

1. www.google.kz. Интернет жүйесі.
2. Исабек Н.С. Студенттерді компьютерлік графиканы кәсіби іс–әрекеттерде пайдалануға даярлау. – Алматы, 2005.
3. Есекеев Қ.Б., Нұрғалиева Г.Қ. Қазақстан Республикасында ақпараттық теңсіздікті төмендету бағдарламасы бойынша халықты компьютерлік сауаттылыққа оқыту жөніндегі оқу–әдістемелік құрал. Алматы, 2007. – Б.114.

Резюме

В данной статье рассматриваются теоретико–методические вопросы обучения студентов новым информационным технологиям, таким как Интернет, а также методика преподавания компьютерной графики студентам художественных вузов.

Summary

This article discusses the theoretical-methodological questions students new information technologies such as the Internet, as well as the methods of teaching computer graphics students of art universities.

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ПЛАКАТА В КАЗАХСТАНЕ

Н.А.Юрьева –

магистрант кафедры «Дизайн» КазГАСА

На сегодняшний день наиболее популярным средством социальной рекламы в Казахстане является билборд. За последнее время именно он стал особенно часто напоминать нам о проблемах общества. Но работы не всегда выполнены профессионально. Хотя в прошлом, когда плакат был наиболее популярен и востребован, а слову «агитация» уделялось наиважнейшее значение, такого не наблюдалось.

Любая социальная реклама в современном понимании это не что иное, как средство наглядной агитации. Социальная реклама - вещь очень тонкая и довольно сложная, т.к. зачастую касается наиболее болезненных сторон из жизни общества. Задача современных дизайнеров - создавать такие плакаты, мимо которых невозможно пройти равнодушным. Плакат обязательно должен заставить по меньшей мере задуматься. Но в настоящее время этого не происходит, т.к. уровень исполнения графических работ недостаточен.

Сегодня искусство советского плаката забыто. Возможно, произошел так называемый «эффект отталкивания» - повышенно критическое отношение к культуре недавнего прошлого» /1,10/. Но, среди казахстанских плакатистов советского времени были по настоящему талантливые художники - графики. Их работы неоднократно занимали почетные призовые места на различных выставках регионального, республиканского, международного уровня. Работы наших плакатистов необходимо изучить, вспомнить. В данной статье предлагаю рассмотреть опыт и наследие казахстанских плакатистов.

История казахстанского плаката начинается с середины XX века. В «Ленинской смене» от 16 июня 1965 года была опубликована статья о первой Республиканской выставке плаката, которая стала большим событием в культурной жизни Казахстана. В статье говорится, что до того дня мало кто из художников республики работал в этом жанре, «...после войны лишь время от времени на выставках появлялись одиночные плакаты. Сегодня же в экспозиции представлены работы сорока четырех художников» /2,4/. В выставке принимали участие такие художники, как Сухов, Рахимов, Кенжебаев, Хайдаров, Плюхин, Александров, Крылов, Чеботарев, Неханов и другие. До этого события неоднократно можно было встретить в периодических печатных изданиях статьи по поводу отсутствия в Казахстане художников, занимающихся плакатным творчеством, отсутствию так же секции плаката в союзе художников Казахстана /3,3/. Но даже тогда, когда стали проводиться регулярные выставки плакатов, в публикуемых статьях продолжала звучать критика уже в адрес художников-плакатистов. Л. Енисеева указывала на робость поисков, повторение стандартных решений; что в республике отсутствуют художники киноплаката, афиши; и на прочие проблемы /2,4/. Так же неутешительна и критика, звучащая в журнале «Творчество» от мая 1966 года. Л. Рудакова указывает в своей статье на то, что первоочередной задачей на тот момент был призыв совершенствовать свое мастерство, смелее и шире искать многообразие средств художественной выразительности, активнее изучать опыт всех советских мастеров плаката. Тем не менее, автор отмечает, что плакат в Казахстане, бесспорно, сделал большой шаг вперед /4,14-15/.

Секция плаката в Союзе художников была создана в конце 50-х годов XX века. Выставки и вернисажи художников-плакатистов стали проводиться регулярно. Работы каждый раз поднимались на новый уровень. Борис Чекалин пишет, что работы «...свидетельствуют о творческой зрелости наших живописцев и карикатуристов» /5,4/.

Среди казахстанских художников-плакатистов хочется отметить такие имена, как Ч. Кенжибаев («Войне-нет!», «Сакен Сейфуллин», «Токаш Бокин», «Абай»), М. Темиргалиев («Никто не забыт, ничто не забыто», «Мир Вьетнаму!», «Цвети, мой Казахстан!»), С. Сухов («Октябрь - новая эра», «На безымянных высотах», «Казахстан - кладовая Родины» и др.), Р. Юлдашев («Народ, познавший радость свободы, непобедим»), О. Расщупкин («Песня о мире», «Байконур. 12 апреля 1961года», «Казахстан - космодром СССР»), К.

Феодориди («Наш труд тебе, республика - юбиляр», «Труд - на плечи машин», «Освоение голодной степи»).

Работа «Войне - нет!» Ч. Кенжибаева включена в список Всемирного конкурса плакатов в Америке (1967г). Несколько работ Темиргалиева приобретены государственной экспертной комиссией республиканского министерства культуры, плакат «Мир, свобода, счастье» получил вторую премию на республиканском конкурсе, посвященном 50-летию Советской власти. Плакат Р. Юлдашева «Народ, познавший радость свободы, непобедим» получил признание на одной из международных выставок и так же приобретен государственной экспертной комиссией республиканского министерства культуры. Работа О. Расщупкина «Песня о мире» экспонировалась на Всемирной выставке политической сатиры в Москве (1969г.). Плакаты К. Феодориди «Труд - на плечи машин», «Освоение голодной степи» - демонстрировались на Всесоюзной выставке, посвященной юбилею Советской власти, за работу «Наш труд тебе, республика - юбиляр» художник получил вторую премию на конкурсе, посвященном юбилею КазССР и компартии Казахстана /6,3/.

Так же перечислим других казахстанских плакатистов: К.Плюхин, Н.Александров («Люди, Вьетнам в огне!»), Г.Мамаев, В.Цветков, В.Ткаченко, Д.Поляков, Н. Синельников, Н.Кравцов, М.Хабибуллин, М.Королев («Развод по-французски» - медаль на всемирной выставке «Сатира в борьбе за мир») и другие /5,4; 6,3/.

В.Марченко описывает работы казахстанских плакатистов как работы с высокой гражданственностью, со стремлением эмоционально и ярко рассказать о волнующих проблемах современности, что творческий почерк и творческая манера художников строго индивидуальны /6,3/.

Искусство плаката продолжало свое развитие. В торгово-промышленной палате Казахской ССР существовал отдел рекламы, где были созданы творческие группы. Первая такая группа - в составе ее были К.С.Феодориди, А.П. Таловиков, И.В. Поляков - возникла в 1975 году. А три года спустя - группа молодых художников графиков «ВИВАТ».

«ВИВАТ» по латыни означает «Да здравствует!». Созданная в 1978 году, эта группа включала в себя пять человек. Ее название - это начальные буквы входивших в ее состав молодых художников: Васильев Владислав, Исаков Юрий, Васильев Валерий, Алексеев Сергей, Тазиев Анвар. Об этой группе всегда писали и говорили. Отзывы были всегда положительные. Например, Калинина А. писала, что в плакатах этих художников немало творческой изобретательности, оригинальных приемов, их отличает высокая художественная культура. Неудивительно, ведь к каждой своей работе они относились как к выставочной. Емкие, лаконичные образы их работ максимально точно отображали задуманные идеи. Их девиз звучал так — максимальная выразительность мысли при минимуме изобразительных средств. Таковой эстетический принцип как раз был созвучен духу времени 70-х, 80-х годов, именно тогда плакат был особенно популярен и казался современным и довольно таки востребованным видом творчества. Темы

плакатов часто затрагивали круг социальных проблем. В произведениях поднимались вопросы о мире, человеке, его физическом и моральном здоровье. Образы в плакатах всегда запоминающиеся, и что немаловажно, действенные. На одном из плакатов - сигарета, закрученная узлом, на другом — рюмка, прикрученная болтами к столу, а над ней надпись: «Раз и навсегда». Либо ведро чистой воды на фоне потрескавшейся от засухи почвы и надпись: «Что мы оставим потомкам?». Такие работы производят сильное впечатление. Емкие, лаконичные, содержательные - ничего лишнего в них нет. Сергей Алексеев говорил, что основа и цель группы - это крепкая, емкая поэтическая метафора. Литвинова С. писала про «ВИВАТ», что их кредо - неповторимость по форме, по языку и графическая культура шрифта. «ВИВАТ» вырос на традициях знаменитого польского плаката (лидер польских художников считается Юзеф Мрощак), и каждая работа группы - это не просто красивая картинка, а завершенная мысль, цельный образ. Сами художники говорили: «...В плакате акцент всегда делался на смысловом образе. Закручивалась какая-то интрига, искалась зацепка». Группа «Виват» постоянно участвовала в различных конкурсах и выставках. Например, на 4-й Международной бьеннале плаката в городе Лахти, в Финляндии, проходившей в 1981 году, два плаката этой группы, посвященные Международной декаде чистой питьевой воды, стали участниками выставки и вошли в каталог бьеннале. Это был первый случай участия казахстанских Плакатистов в международной выставке плаката столь высокого уровня. Также работы наших художников-плакатилов неоднократно печатались большими тиражами в Москве, в издательстве «Плакат». Имеется статистика, что суммарный тираж плакатов, созданных всеми членами группы в разное время превышает миллион экземпляров /7/.

Позже группа «Виват» преобразуется в дизайн-клуб «Гнездо», в который вошли несколько бывших участников группы. В 1998 году проходит ретроспективная выставка плакатов «ВИВАТ - 20 лет спустя». Сергей Алексеев - один из организаторов выставки, замечает, что Алматы выглядел на тот момент, как сильно разноразрядная провинция, и отношение к дизайну также провинциальное, хотя это совсем не показатель уровня казахстанских профессионалов, которые были лидерами в полиграфическом дизайне при создании авангардных плакатов. Владислав Васильев ставил целью клуба начать разговор о качестве дизайна. Он говорил, что в Казахстан пришел дизайн, он осознан и востребован экономически. Но сложилась ситуация, что каждый, способный хоть что-нибудь изобразить на компьютере называет себя дизайнером. Васильев В. хотел показывать нашим предпринимателям и фирмам, что есть хорошие дизайнеры и у нас /7/.

С 90-х годов XX века начинается перерождение плаката. Основное господство занимает плакат рекламный. С помощью современных технологий, а также актуальных художественных средств, он является нам в совершенно новом образе, отличном от привычного нами восприятия плакатов-предшественников. Тем не менее, требования, предъявляемые к нынешней плакатной продукции, ничуть не изменились. Есть чему и у кого

учиться. На данном этапе казахстанский плакат методом проб и ошибок продолжает совершенствоваться, и хочется верить, что в будущем он достигнет новых высот.

1. Хан-Магомедов С.О. *Пионеры советского дизайна*. - М.: Галарт, 1998.
2. Енисеева Л. *Оружием плаката*. // *Ленинская смена*. - 1965. - 16 июня.
3. *Нужен свой, казахстанский!* // *Ленинская смена*. - 1961. - 8 февраля.
4. Рудакова Л. *Плакат пяти республик* // *Творчество*. - 1966. - №9.
5. Чекалин Б. *Выставка плаката* // *Казахстанская правда*. - 1970. сентябрь.
6. Марченко В. *Языком плаката* // *Огни Алатау*. - 1970. - 1 сентября.
7. *Каталог ретроспективной выставки «ВИВАТ - 20 лет спустя» (1998, галерея «Трибуна».*

Түйін

Мақалада Қазақстанда плакаттың даму тарихы көрсетілген. График-суретшілердің аттары, олардың жұмыстары Қазақстан өнер дамуына қосқан үлесі тізілген.

Summary

There is an analysis of the poster's development in Kazakhstan in this article. The names of the famous graphic artists were enumerated here and their art works also, and their contribution to the art of our country.

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ВОСПРИЯТИЕ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ, ДИЗАЙНЕ И РЕКЛАМЕ

Н.А. Юрьева -

магистрант кафедры «Дизайн» КазГАСА

Восприятие всегда играло в жизни человека первостепенную роль. Оно является средством познания внешнего мира. В повседневной жизни визуальные средства коммуникаций тем более занимают особое место, помогая людям ориентироваться в современном пространстве, их окружающем. Касательно искусства сейчас мы можем наблюдать его кардинальное изменение по сравнению с прошедшими веками. Изменилось время, изменилось восприятие мира. Все это, несомненно, нашло отражение в творческой деятельности человека. Искусство стало более многогранным, более свободным, более интеллектуальным, более сложным, заставляя наше сознание воспринимать искусство тщательнее, глубже; угадывать за внешними художественными средствами истинный смысл, который желает, донести до нас автор произведения. Конечно, для лучшего понимания современных произведений искусства нужна определенная подготовка, ведь часто у неподготовленного зрителя бывает неоднозначная реакция на увиденное. Тем важнее для дизайнеров, использующих современные

художественные средства выражения в своих работах донести весь вложенный ими смысл до конечного потребителя, чтобы тот не запутался в возникших внутри, него ассоциациях. Тем не менее, общие критерии художественного восприятия все-таки существуют. В данной статье была сделана попытка проанализировать эти критерии - основные принципы восприятия человеком произведений искусства.

Исследованием проблем восприятия занимались, например, такие исследователи как Борев Ю.Б. («Эстетика»), Волков Н.Н. («Восприятие предмета и рисунка»), Ермаш Г.Л. («Искусство как творчество»), Мейлах С. («Процесс творчества и художественное восприятие») и т.д. Так что же представляет собой восприятие художественного произведения, и какие факторы на это влияют? Для начала рассмотрим понятия «художественное произведение» и «художественное восприятие». Гела Леонидовна Ермаш так описывает художественное произведение: «Художественное произведение – не простое удвоение объективной реальности, оно представляет собой продукт творчества, отличающийся от действительности не только своим идеальным характером, но и наличием творческих открытий - идей, образов, форм» /1, 36/. Борев Ю.Б. описывает восприятие художественного произведения как многоплановое. «Оно совмещает в себе: непосредственное эмоциональное переживание; постижение логики развития авторской мысли; богатство и разветвленность художественных ассоциаций, втягивающих все поле культуры в акт перцепции» /2, 204/. Конечно, в своих произведениях художник пытается передать свое видение реальности, свое отношение к миру, он доносит до зрителя свою мысль, свою идею. Касательно современного дизайна, будь то оформление обложки книги, либо диска, либо упаковки, наружной рекламы и т.д. художник, напротив, пытается с помощью художественных средств выразительности донести до потребителя характер продукции (причем сделать всё в духе времени, и чтобы это вызывало интерес, но вместе с тем было ясным и доступным для понимания), чтобы последний (потребитель) понял, для него ли это, или эта вещь предназначена для другого круга потребителей. В свою очередь у зрителя возникает ряд ощущений и внутренних процессов как своеобразная реакция на увиденное, в ходе которой суммируются возникшие личностные ассоциации, попытка осмысления и переживания произведения на основе личного жизненного опыта и т.п. В конечном счете, после всего вышеперечисленного у зрителя складывается свое отношение к произведению.

Но искусство стало более сложным. Такое искусство непосвященному человеку понять сложно. Для этого нужна определенная подготовка, т.к. искусство, развиваясь, перешло от легких вещей к более трудным для восприятия образам. Зато любому понятен рисунок ребенка - хоть он и не является достоверным, но носит характер смысловой. В нем присутствуют те условности, которые понятны каждому - такой рисунок схож с письменностью; это знаковое содержание ясно всем. Так и искусство - в момент его появления оно носило характер повествовательный, и было не

столько пространственным, сколько смысловым. Вспомним, например, древнеегипетское искусство, где фигуры вышестоящих по положению людей (военачальников, фараонов) изображались всегда в несколько раз больше, чем фигуры обычных людей, хотя пропорции были у всех одинаковые. Или, возьмем древнейшие наскальные изображения в пещерах, изображающие зверей, людей, процесс охоты и т.д. Они не имеют определенной композиции, единого смыслового строя, четко организованного пространства и носят, скорее, характер рассказа; именно такие моменты схожи с детским рисунком. Но представления людей о пространстве развивались, вместе с этим предпринимались попытки правильно изображать пространство в искусстве. На разных этапах времени окружающее пространство изображалось по-разному. Человек не сразу научился воспринимать мир, как воспринимаем сейчас его мы. Искусство прошло основные этапы развития, как, например: открытие воздушной, линейной перспектив в эпоху Возрождения, новые познания в анатомии, новое восприятие человека и его личности и прочее. И уровень реалистичности изображаемого достиг своего максимума. Но, с изобретением фотографии и кино, запечатлеть объект как он есть, становится доступно и просто каждому. Это явилось новым толчком в искусстве. Художники начинают искать новые средства для самовыражения, что приводит к новому пониманию, видению, восприятию искусства и *пространства* (вспомним, хотя бы, Малевича, Пикассо).

Так что же такое восприятие и что влияет на восприятие зрителем произведения искусства? Волков Н.Н. пишет: «Восприятием в подлинном, человеческом смысле этого слова мы называем вовсе не непосредственное, пассивное отражение, законченное в голой данности образа, а процесс осмысленного активного чувственного познания предмета на основе его образа» /3, 383/. Художественное восприятие, несомненно, гораздо сложнее обычного. Если, смотря на обычный предмет, мы просто получаем сведения о нем, то, смотря на произведение, мы постигаем с помощью увиденных внешних признаков его внутреннюю суть. С.Х. Раппопорт пишет, например, что главный результат в художественном восприятии приносит интеллектуальное постижение совокупного значения знаков, несомых художественным предметом. Он же выделяет три фазы художественного восприятия. Первая - предварительная, которая включает чуть ли не всю нашу жизнь, и подготавливает ту основу, без которой невозможно постижение художественного произведения. Вторая - коммуникативная. На этой фазе складываются различные слои художественного восприятия (психофизиологический, идеомоторный, «осведомляющий» и проч.), протекает синтез обретенных наблюдений и переживаний в целостную модель действительности. Третья - посткоммуникативная фаза. На ней завершается формирование тех итоговых идей, оценок, установок в результате осмысления увиденного, пережитого и передуманного при непосредственном контакте с произведением /4/. Художественная выразительность использует художественные средства:

линия, пятно, цвет, композиционные построения, пространство и т.д. Рассмотрим эти средства.

Немаловажную роль в восприятии играет формат. Он неразрывно связан с композиционным построением произведения, помогает прочувствовать его характер. Информация о формате в литературе встречается нечасто. В основном встречаются форматы прямоугольные, вытянутые по горизонтали, либо вертикали, и реже квадраты. А также форматы овальной и круглой формы. Гораздо легче написать произведение, будучи свободным в выборе формата. Сложнее, если формат уже задан: типичный пример - современная полиграфия, где очень часто дизайнеру приходится творить с использованием уже заданного размера формата. Это сопряжено с определенными трудностями, т.к. нужно правильно приспособить задуманное (сюжет, композицию) к данному формату. Ведь каждый формат имеет свои характеристики восприятия.

Возьмем, к примеру, горизонтальный формат. Он подходит для развертывания каких либо действий, поэтому вполне может носить повествовательный характер и обладать очень динамичной композицией. Вертикальный же формат, напротив, более легок. Ему также может быть свойственна динамика. Иногда такой формат считают торжественным /5/. Квадрат, по своему восприятию, безусловно, статичен. Также и квадратный формат - придает работам все ту же статику, спокойное, уравновешенное состояние, а вместе с тем покой и надежность. Круглый формат олицетворял скорее концентрацию, а вот овал стал популярен в эпоху барокко - а это опять же динамика, текучесть, свобода /6, 166/. Конечно, эти характеристики вполне могут быть условными, т.к. строгих законов формата не существует. Тем не менее, формат, в основном, взаимосвязан с композицией в произведении. Композиционные построения бывают также горизонтальные, вертикальные, треугольные, выстроенные по диагонали, кругу, а иногда композиционный центр вообще вынесен за пределы произведения (такой прием использовал Петров-Водкин). Композиция также оказывает определенное эмоциональное воздействие на зрителя, создает определенную атмосферу, собственно, как и перспектива, которая бывает световая, тональная, воздушная, косая, обратная.

Следующая серия средств художественной выразительности - это линия (конур, силуэт). Б.Р. Виппер писал что линия - всего лишь наша абстракция, условное средство для опознания границ плоскостей и предметов. Если посмотреть на самые ранние попытки человека отображать реальность, то мы увидим линии, из которых образовывались контуры предметов, силуэты и прочее. Сама по себе линия очень выразительна и может иметь различный характер в зависимости от начертания. В ее форме может угадываться динамика, либо покой, плавные очертания, либо резкие контуры, мягкость, либо жесткость. В любом случае линия - это условность, и ее явное использование может отражать декоративный характер произведения.

Следующим средством художественной выразительности является цвет. Хотелось бы проанализировать именно психофизиологическое влияние цвета

на человека. Несомненно, если затрагивать живопись, то в ней будут важны цветовые эффекты, а также светотеневые отношения. Современное же искусство тяготеет к различным иносказательным приемам, оно более абстрактно и условно. Часто встречаются тенденции использования каких-либо декоративных элементов, а также использование чистых, локальных цветов. Поэтому характеристике цветов, их влиянию на человека, нужно уделять особое внимание. Психология рекламы уделяет огромное значение цветовым характеристикам. Так как же цвет воздействует на человека? Здесь присутствуют, в основном, две точки зрения. Первая - это сторонники социокультурного подхода. Такой подход подразумевает, что отношение к цвету целиком и полностью определяется культурно-историческими традициями и обычаями, и что имеет место оперировать такими понятиями, как «латентное обучение», «культурная память», и т.д. Вторая - это сторонники научного подхода, опирающиеся на данные психофизиологических и психологических исследований //7/.

Цвета разделяют на теплые и холодные. По ощущениям мы воспринимаем их как саму природу, проводя с ней аналогии. Желтый, красный как огонь, солнце. Зеленый, синий как вода, небо и т.д. Окружающая среда со всем ее цветовым богатством оказывает на нас влияние с самого рождения и на протяжении всей жизни. И то, как эти цвета на нас влияют, пытались выяснить с помощью различных исследований. В результате определенных экспериментов (их проводили, например, С.В. Кравков, Н.К. Плишко, Л.А. Китаев-Смык, Б.И. Шапиро и т.д.) было установлено влияние цветового воздействия на тонус вегетативной нервной системы, и, в свою очередь, влияние цвета на центральную нервную систему. Организм нуждается в цветовых раздражителях для своей саморегуляции. Если человек пребывает долгое время в состоянии покоя либо восстановления это приводит к увеличению потребности в «активных», теплых цветах и наоборот. Тем самым, поддерживается равновесие в нашем организме. Цвет, как энергия, необходим для поддержания. Не зря человеку, желающему расслабиться, советуют смотреть на зеленый цвет, а тем, у кого депрессивное состояние, рекомендуют окружить себя яркими оранжевыми цветами. Учитывать такие цветовые характеристики необходимо, т.к. ; слишком долгое воздействие определенного цвета на человека может вызвать у него угнетающее состояние. Например, если оформить кабинет, рабочее место в холодных, расслабляющих тонах, то у человека может возникнуть пассивное состояние и исчезнуть работоспособность.

Так же в современном дизайне важны и цветовые предпочтения. Например, известно, что дети предпочитают яркие, насыщенные, жизнерадостные цвета. С возрастом такая тенденция идет на спад и люди предпочитают гамму более умеренных, спокойных, нейтральных оттенков.

Л.Н. Миронова (1984), проводя анализ цветовых предпочтений в зависимости от возраста и образовательного уровня, полагает, что простые, чистые, яркие цвета действуют на человека как сильные, активные раздражители. Их предпочитают люди со здоровой, неутомленной нервной

системой — дети, молодежь, люди физического труда, простые, открытые и прямые натуры. Сложные, малонасыщенные, разбавленные оттенки действуют, скорее, успокаивающе, чем возбуждающе, вызывают более сложные ощущения, отвечают потребностям личностей достаточно высокого культурного уровня, и предпочитают чаще людьми среднего и пожилого «возраста, интеллигентного труда, лицами с утомленной и тонко организованной нервной системой /7/.

Не стоит забывать, что совершенно по иному на зрителя могут воздействовать и цветовые сочетания (например, сочетание оранжевого, белого, серого, черного может ассоциироваться с молодежной культурой, а сочетание белого, желтого, синего - с летом и морем). В свою очередь, каждый цвет или цветовое сочетание имеет свою символику, причем различную в разных культурах. А так же наше внимание быстрее всего выхватывает из множества оттенков максимального насыщенные, яркие и теплые цвета.

Отметим еще одну особенность нашего восприятия. Обычно мы, рассматривая художественное произведение, перемещаем наш взгляд с лева (сверху) на право (вниз). Б.Р. Виппер связывает это с нашим оптическим и моторным опытом, что в нашей повседневной жизни мы пишем и читаем слева на право. Хотя, все зависит от рассматриваемого произведения, какие там расставлены акценты, какая использована композиция и т.д.

Хочется отметить, что в современном дизайне особое значение уделяется цвету и его воздействию на человека. Это правило тем более действенно в оформлении среды и средств коммуникаций. Поэтому, из всего вышеперечисленного особенно хочется отметить получившее широкое распространение после XIX века искусство плакатных форм, которое после делится на театральные и киноафиши и рекламные (коммерческие, социальные, агитационные) билборды и постеры. Современный плакат представляет собой интересный синтез, в котором сочетаются такие приемы, как оригинальная композиция и цветовое решение, использование текстовой информации и правильный подбор шрифта, оригинальное решение пространства и плоскости, а также актуальное оформление в духе времени и т.п. «...Слова не только определяют смысл плаката, но и участвуют в его графической композиции - иначе говоря, связь текста и изображения в плакате должна быть и тематической и оптической, плакат надо одновременно и смотреть и читать. В плакате должно быть что-то от стенограммы» /6, 65/. Всем плакатам свойственно одно общее качество: «...присутствует контраст между приемами, которые подчеркивают плоскость, и такими, которые от нее отрывают, между конкретным и абстрактным» /6, 66/. Плакат должен действовать издали и быстро, с первого взгляда, т.к. его будет воспринимать быстроменяющаяся масса людей. И если некоторые формы творчества доступны для понимания только людям, имеющим достаточный уровень подготовки в искусстве, то характерной чертой плакатной графики сделалась особенность стать действительно искусством, но не для избранных, а для широких масс, причем,

легковоспринимаемым искусством, работающим для этих масс.

Были перечислены основные средства художественного выражения и моменты художественного восприятия. Конечно, строгих, безусловных правил в искусстве не существует, особенно, если мы касаемся современного искусства. Тем не менее, чтобы создавать достойные произведения, вносить какие-то инновации, мы должны знать основы. Творчество, замысел произведения, процесс его создания, его восприятие - на все это влияют различные факторы. Творчество - динамический процесс образного отражения и воспроизведения жизни /8/. Несомненно, мировоззрение художника также влияет на произведение. Существуют и различные типы художественного мышления (Б.С-Мейлах, например, выделял рационалистический, субъективно-экспрессивный, художественно-аналитический). Но каждым человеком то или иное произведение искусства всегда будет восприниматься сугубо индивидуально, зритель будет пропускать его через свой внутренний мир, оценивать его на основе своего личного опыта и переживаний. Определенные законы и правила всегда были, и всегда будут. Но порой необходимо разрушить старое, чтобы создать новое. В любом случае, главное для художника - создать композиционно верное, лаконичное произведение искусства, чтобы вне зависимости от выбранного жанра и манеры исполнения оно было цельным и гармоничным.

1. *Ермаш Г.Л. Искусство как творчество. -М.: Искусство, 1982.*
2. *Бореев Ю.Б. Эстетика. - 3-е. изд.-М.: Политиздат, 1981.*
3. *Волков Н.Н. Восприятие предмета и рисунка. -М.: Искусство, 1950.*
4. *Раппопорт С.Х. От художника к зрителю. - М.: Советский художник, 1978.*
5. *Татьяна Ветрова, <http://www.drawmanga.ru>*
6. *13.Виннер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства. - М.: Изобразительное искусство, 1985.*
7. *<http://www.psyfactor.org>*
8. *Мейлах Б.С. Процесс творчества и художественное восприятие. -М.: Искусство, 1985.*

Түйін

Бұл мақалада өнердің, дизайнның, жарнаманың көркемдік әсері туралы айтылған. Түс, композиция, сызық сияқты көркемдік құралдар қолданатыны қаралған. Көркемдік құралдың көрермен әсеріне ықпал тигізетін туралы анализ өткізілген.

Summary

This article contains the problem of art's perception. There were considered art means like color, composition, line etc. in the text. Here was made an analysis about the influence of the art means on the perception of art works by spectator in this article.

ЖАСТАРҒА ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ МАҢЫЗЫ

С.М. Нүртілеуова, А.А. Бакирова –

І. Жансүгіров атындағы

Жетісу мемлекеттік университетінің аға оқытушылары

«Адамға ең бірінші білім емес,
тәрбие берілуі тиіс, тәрбиесіз
берілген білім азаматтың қас жауы».
Әл – Фараби

Қоғамымыздың ертеңгі болашағы – бүгінгі жас ұрпақ. Әр халық өзінің тарихын жалғастыратын жас ұрпағын адалдыққа, еңбексүйгіштікке, шыншылдыққа үндеп отырған. Қай заманда болмасын азамат алдында тұратын ұлы мұрат міндеттің ең бастысы – өзінің ісі, өмірін жалғастыратын салауатты саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Мағжан Жұмабаев бала тәрбиесінде ұлттық психологияны қалыптастыру халықтық педагогиканың негізінде оқу – тәрбие жұмысын жүргізу қажетін басты назарда ұстау керек екендігін айтады. Әр тәрбиешінің қолданатын жолы ұлт тәрбиесі – деп үлкен тұжырым жасайды.

Әр ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбиелеуге міндетті.

Адам баласы өз ұрпағын тәрбиелеуде ғасырдан - ғасырға жалғасқан ұзақ мерзімді алған. Ол еш уақытта тоқтамайтын ғұмырлық қозғалыс. Адамның жеке басының қалыптасуы оның рухани оянуы жаратылыстан басталады. Биологиялық қозғалыспен салыстырғанда жас шыбық сияқты, қалай майыстырып бағыттасаң, солай өсіп қалыптасады. Немесе күн нұрына бөленген гүл сияқты құлпырып өседі, назар аудармасаң тез солады. Сол сияқты жас адамда тәрбиені қабылдауға бейім болатыны мәлім. Халықтар ішінде әр ұлттың әдет – ғұрып, салт – санасына ортасына байланысты тәрбиесі болады. Сол қалыптасқан тәрбиенің арқасында жас жеткіншек бойында еліне, жеріне, бауыр – туысқаны, ата – анасына деген сүйіспеншілік тәрбиесі беріледі. /1,3/.

Сондай тәрбиенің ерекше қалыптасқан түрі қазақ халқында. Ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәжірибесі мен ізгі қасиеттерін жас ұрпағының бойына сіңірген.

Ұлттық тәрбиенің негізгі мақсаты: ұлттық сана – сезімі мол, рухани деңгейі биік, іскер, иманды, еңбекқор, табиғи әдепті, ізетті ұрпақ тәрбиелеу.

Ұлттық тәрбиенің негізгі міндеті: болашақ жастарға ұлтжанды азамат етіп тәрбиелеу.

Ұлттық сана – сезімнің қалыптасу деңгейі адамның өз тілі мен дініне, елінің тарихына, мәдениеті мен әдет – ғұрып, салт – санасына деген азаматтығынан көрінеді. Сондай игі тәрбие қасиеті халқымыздың тарихында берік қалыптасқан. Ата – бабамыз дүние жүзі бойынша жер көлемі жағынан тоғызыншы орын алған, ұлан байтақ қазақ жерін ұрпағына мұра етіп

қалдырған.

Сөз күдіретіне ерекше ден қойған тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін бере отырып, зор мағыналы ой қорытқан. Адамның арына тиетін сөз айтса, ат – шапанын айып тартқан, ата – анасына нәлет келтірмеген. Үлкенге – құрмет, кішіге – ізет сақтаған. Бір жағадан – бас, бір жеңнен – қол шығаратын ынтымақтыққа тәрбиелеген.

«Ер елді қорғайды, ел жерді қорғайды» дей отырып, ер адамның бір сөзді, ер мінезді қайсар, ақ көңілді, еңбекқор, батыр да батыл болуын қалаған.

Сондықтан да нәзік жанды әйел, ер адамның жолын кесіп өтпеген, аяғын аттамаған, бас киімін таптамаған. Себебі, әйел адамның әр жағымсыз іс-әрекетіер адамның жолына қырсық, беделіе нұқсан келтіретін ғасырлық тәжірибесімен дәлелдеген.

Отарлау саясаты, орыс шовинизмнің ықпалында болған ұзақ жылғы мерзімде қазақ халқы өзінің ұлттық мәдениеті мен тарихын, елі мен жеріне деген сүйіспеншілігін, рухани байлықтарын жоғалтты.

Саясатқа еліктеп, коммунистік мораль ықпалына түсіп, өз ұлтымызды менсінбеуге, тіпті аты-жөнін орысша өзгертіп айтуға дейін бардық.

Осындай мақсатты ағым жас жеткіншектер тәрбиесіне үлкен нұқсан келтірді, өз ұлтының мәдениеті мен әдебі артта қалған болып көрінеді. Орыс ұлтына батыстан беріліп жатқан әр түрлі ақпарат құралдарына бас ұру, тағы басқа еліктеу қазақ жастарының басқа дінге кіруі көбейіп барады.

Қазақстан Республикасының қазақ жастарын, тағы басқа қазақстандықтарды қазақ ұлты рухында тәрбиелеудің маңызы зор. Қазақ ұлты деген сана сезім, өзіндік әдет-ғұрып, дәстүрімізбен дүние жүзілік деңгейден көрінуіміз керек. Сонда ғана жастарымыз ізгілікті басады. Қазақ жастарының тәрбиенің қай саласы болса да ата-бабасының үлгісіні мақтан ете алады. Басқа халықтармен салыстыру деңгейінде тұра алады.

Бүгінгі жастардың дүние танымы, халқының озық дәстүрлерінің орасан зор екендігін сезіну, жоғарғы тарихтағы күрделі саяси өзгерістерді еске ала отырып, ой елегінен өткізуі қажет.

Қазақ халқы өзінің болшағын ойлай отырып, өмірден өткен ақылдың кені, қариялар сөзіне ерекше мән берген. Сөз мағынасын ой елегінен өткізіп, тәрбиелік мәніне зер салған.

Бүгінгі жастарымыз сана-сезімі өркениетті елдің үлгілі тәрбиесін пайдалана отырып, «Пікір талас», «Дебат», «КВН» сияқты сыныптан тыс тәрбие жұмысын дүргізудің маңызы зор.

Сондықтан да халқымыз «Жақсыдан – үйрен, жаманнан – жирен», «Ардақта анаңды – құрметте данаңды» -деп адамгершілік тәрбиеге жол сілтейді.

Қазақ халқы ауыз әдебиетінің бай мұрасында баланың дауына, жалпы тәлім – тәрбиеге ықпал жасайтын мол мүмкіндіктері бар.

Бұл бай мұраны мұғалім баланың жас кезінде, дара ерекшеліктеріне сай ұғымына байланысты ертегі, мақал – мәтел, шешендік сөздер, аңыз – әңгімелер алуан түрлі салт-дәстүрлерді педагогикалық тұрғыда іріктей алуы

керек.

Балаға ұлттық тәлім – тәрбиені кезінде беру, меңгерту – ұстаздың басты міндеті. Қазіргі мектеп қабырғасында дамып жетілген жас ұрпақ, ертеңгі болашағын жасаушы қайраткерлер. Сондықтан бала бойында өзі жайлы сер берген болмашы жақсы нышанды одан әрі дамытып , жаман нышанды дер кезінде тоқтату ұстаздар тарапынан үлкен біліктілікті талап етеді /4/.

1. Әлімбаев М. Халық – ғажап тәлімгер. – Алматы, 1994ж.
2. Ұзақбаев С.А. Тамыры терең тәрбие. – Алматы, 1995ж.
3. Сариева А. Ұлттық тәлім – тәрбие берудің әдәсә мен тәсілдері. // Сынып жетекшісі. – 2006. - №4. – Б. 36-3.
4. Избастиев С. Бала тәрбиесінің маңызы. // Сыныптағы тәрбие.-2007. - №3
5. Жарықбаев Қ. Қалиев С. Қазақ тәлім – тәрбиесі. – Алматы, 1999ж.

Резюме

В данной статье говорится о воспитании молодежи.

Summary

This article is about the national upbringing for the youth.

Содержание

Иванова Л.А. Подготовка специалистов по магистерской программе «Художественное образование», направление «Изобразительное искусство».....	4
Щерблюк Л.Б. Специфика работы художника-графика над созданием образа книги для детей.....	8
Мизанбаев Р.Б., Нақысбеков А.Ж. Живописітегі ритмдік қатынастың психологиямен байланысы	11
Қалдыбаева Г.А., Кикимов Х.К. Өнер дегеніміз-адамның бойындағы қабілеттің ең биік көрінісі	16
Найманов Б.Т. Линогравюра как вид графического искусства	21
Бекенова Б.Н. Қазақ халқының дәстүрі негізінде жастарға эстетикалық тәрбие беру	24
Омирбаев К.А. Методика работы над выполнением натюрморта в технике масляной живописи	28
Дубровина С.А. Мультимедиа – новый вид искусства	32
Мамажанова А.Д. Педагогические условия обучения школьников орнаментальному искусству	35
Рузиева Г.М. Декоративно-прикладное искусство как уникальное явление мировой культуры	37
Джабықбаева М.Б. Жас ұрпақтың бойына эстетикалық тәрбиені қалыптастыру	40
Чен Вейдже. Ресей кескіндеме өнерінің Қытай кескіндеме өнеріне болған әсері	43
Укубаева Ж.А. Бүгінгі қазақ менталитетінің қалыптасуына жас ұрпаққа дәстүрлі өнер негізінде тәрбие берудің рөлі	46
Абижанова А.Ш. Ою-өрнектің табиғаты мен сипатының қолданылу ерекшеліктері	50
Маралбай С. Жоғары оқу орынында студенттерге компьютерлік графика пәнін оқыту негізінде интернет жүйесі бойынша теориялық-әдістемелік тұрғында білім берудің мәселелері	54
Юрьева Н.А. История развития плаката в Казахстане	57
Юрьева Н.А. Художественное восприятие в изобразительном искусстве, дизайне и рекламе	61
Нұртілеуов С.М., Бакирова А.А. Жастарға ұлттық тәрбие берудің маңызы	68

ХАБАРШЫ. ВЕСТНИК

**«Көркемөнерден білім беру: өнер – теориясы - әдістемесі» сериясы
Серия «Художественное образование: искусство – теория - методика»
№ 1 (18), 2009**

Берілген түпнұсқадан тікелей репродукциялық әдіспен басылады

Қазақстан Республикасының мәдениет
және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген №10099-Ж

2001 ж. бастап шығады.
Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір

Басуға 26.05.2009 қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 5,7 е.б.т. Таралымы 300 дана. Тапсырыс 70.

050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
редакциялық-баспа бөлімі жанындағы жедел полиграфия учаскесі
Тел.: 291-82-49